

ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ Γ. ΡΙΤΣΟΥ

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑ

Καταλύματα στη Μονεμβασιά- Επανάχρηση του πατρικού του ποιητή Γ.Ρίτσου

Επιβλέπων καθηγητής : Τριανταφυλλίδης Γεώργιος

Φοιτήτρια : Παπαθανάση Ευσταθία

Η πρόταση συγκεκριμενοποιείται στην αναπαλαίωση του σπιτιού της οικογενείας του ποιητή Γ.Ρίτσου στον Άγιο Στέφανο Μονεμβασιάς και την δημιουργία καταλυμάτων με στόχο ένα αειφόρο σύστημα που να συντηρείται από τον τουρισμό και να προσφέρει σε πολιτισμικά δρώμενα.

Το αρχοντικό της οικογενείας, που δωρήθηκε στο ίδρυμα ανιάτων για φιλανθρωπικό σκοπό, θα αλλάξει χρήση και από οικία θα αποκτήσει λειτουργίες πολιτισμικού περιεχομένου. Θα φιλοξενεί μια μικρή συλλογή βιβλίων στις ήδη υπάρχουσες εσοχές του αρχοντικού, όπου οι αναγνώστες θα μπορούν στο λιτά διαμορφωμένο αναγνωστήριο να απολαύσουν την ανάγνωση μαζί με την θέα της καστροπολιτείας. Στο ημιυπόγειο του ίδιου κτιρίου θα δημιουργηθεί χώρος μαθημάτων φωτογραφίας και έκθεσης. Στο διπλανό κτίριο, το οποίο θα αναπαλαιωθεί επίσης θα δημιουργηθεί ένας χώρος εκδηλώσεων.

Οι σημαντικότεροι στόχοι της διπλωματικής εργασίας είναι αφενός η αξιοποίηση της κλίσης του εδάφους για την απόκτηση θέας σε κάθε σημείο του οικοπέδου και αφετέρου η διατήρηση του ανάγλυφου της περιοχής. Για να επιτευχθούν τα ζητούμενα η πλειονότητα των κτιρίων έχουν γίνει υπόσκαφα και η χρήση τους είναι κυρίως η διαμονή. Επιχειρήθηκε η ιδιωτικότητα των δωματίων, ενώ ταυτόχρονα ο σχεδιασμός ενός περιπάτου σε όλο το οικόπεδο με κλίση 6% που να μπορούν να τον διασχίζουν οι φιλοξενούμενοι και οι επισκέπτες του ξενοδοχείου, χωρίς να διαταράσσεται η ιδιωτικότητα όσων διαμένουν εκεί.

Οι ήδη υπάρχουσες πηγές και στέρνες του οικοπέδου διατηρήθηκαν και αναδείχθηκαν και το κεντρικό μονοπάτι τις συναντάει στα περισσότερα σημεία της διαδρομής του. Γύρω από την πιο κεντρική στέρνα του οικοπέδου στήθηκε η κεντρική πλατεία του συγκροτήματος. Μόνο στη συγκεκριμένη πλατεία περιορίστηκε μερικώς η θέα και αυτό έγινε για να στραφεί η προσοχή προς το κέντρο της πλατείας που συγκεντρώνει σημαντικές λειτουργίες. Η ιδέα της πρότασης είναι η πλατεία αυτή να έχει την μεγαλύτερη κίνηση, γι' αυτό κάποια μονοπάτια ξεκινούν από αυτή, ενώ άλλα τη διασχίζουν που στη συνέχεια καταλήγουν σε διαφορετικά σημεία και χρήσεις της αναπτυσσόμενης έκτασης.

Τέλος, η ύπαρξη πολλών ελαιόδεντρων στο οικόπεδο αναδεικνύεται, ενώ αφήνεται χώρος για έναν μικρό αμπελώνα και επομένως για μια μικρή παραγωγή κρασιού που μπορούν να απολαύσουν οι επισκέπτες ακόμα και στο κτίριο που γίνεται η επεξεργασία του.

Η πρόταση δημιουργεί ένα σύστημα καταλυμάτων με πολιτιστικό περιεχόμενο οικονομικά ανεξάρτητο.

Accommodation in Monemvasia : Restoration of Yiannis Ritsos's houses

Professor: G. Triantafyllidis

Student: E. Papathanasi

The thesis focuses on the restoration of the houses that belonged to the famous poet's family and the construction of housing for accommodation in the area of Agios Stefanos, Monemvasia.

The mansion of the family, that was donated to charity, will now have a cultural function. In the main building there will be a small collection of books where the visitors will be able to read while relaxing in front of the great view of Monemvasia and the blue Aegean sea. In the basement of the same house, lessons of photography will be given to the visitors. In the adjacent building, which will also be renovated, an exhibition space will be presented.

One of the most important goals of the thesis is to exploit the ground of the area to achieve a great view in every part of the project. In order to accomplish that, most of the buildings are going to be immersed in the ground. Privacy is on high importance to the guests while a long walk is designed and sometimes passes between the residency rooms.

The element of water fountains is of high importance and therefore is going to be maintained as existed on the ground. The central square is located around the largest cistern and many paths start or pass through it. This maintains the concept of the movement around the square.

The olive trees existing in the area will be protected and brought forward and wine trees will be allowed to grow so that a small production of wine can be produced and enjoyed by the guests.

ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ
ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ Γ. ΡΙΤΣΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ 2017
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Γ.
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ	
1.1 ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ	9
1.2 ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	10
2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ	
2.1 ΣΠΙΤΙΑ ΠΟΙΗΤΗ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ.....	11
2.2 ΠΑΝΑΓΙΑ ΛΟΤΖΑ.....	14
2.3 ΣΤΕΡΝΕΣ.....	18
3. Γ. ΡΙΤΣΟΣ.....	19
4. ΑΡΧΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
4.1 ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ.....	20
4.2 ΣΤΟΧΟΙ.....	21
4.3 ΣΚΙΤΣΑ.....	22
4.4 ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	30
5. ΤΕΛΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ	
5.1 ΚΑΤΟΨΗ	
5.2 ΟΨΕΙΣ	34
5.4 ΤΟΜΕΣ	39
5.5 ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΑ ΣΧΕΔΙΑ.....	46
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	49

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

Καταλύματα στη Μονεμβασιά- Επανάχρηση του πατρικού του ποιητή Γ.Ρίτσου

Η πρόταση συγκεκριμενοποιείται στην αναπαλαίωση του σπιτιού της οικογένειας του Γ.Ρίτσου στον Άγιο Στέφανο Μονεμβασιάς και την δημιουργία καταλυμάτων με στόχο ένα αειφόρο σύστημα που να συντηρείται από τον τουρισμό και να προσφέρει σε πολιτισμικά δρώμενα.

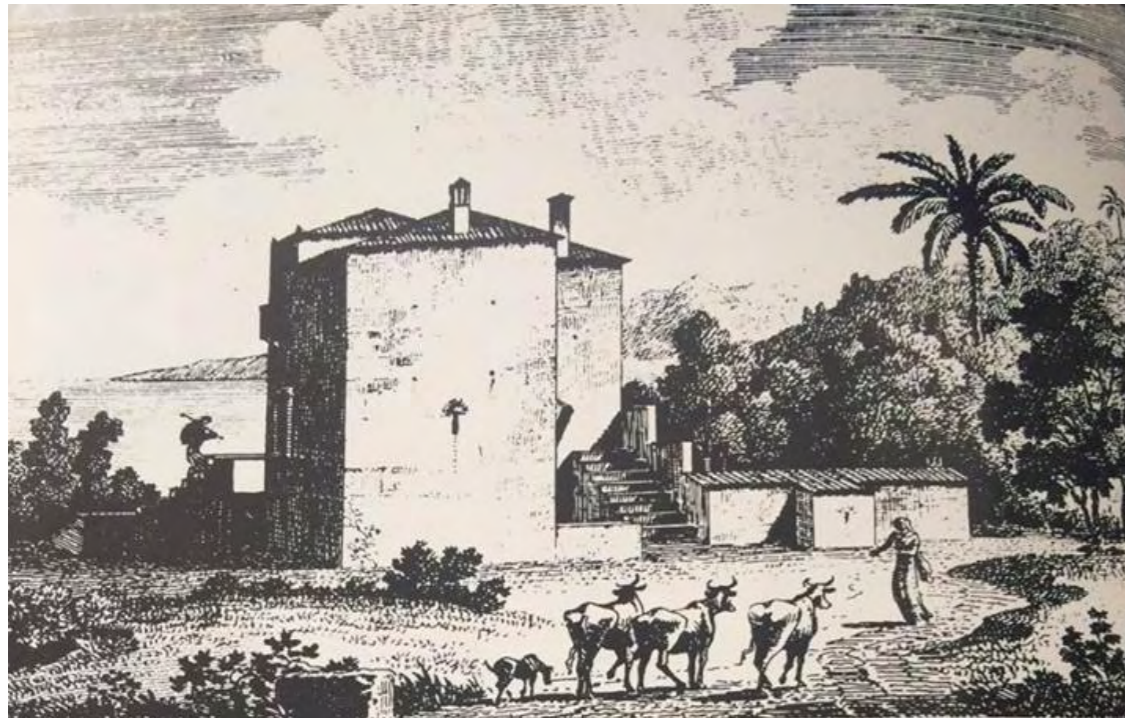
Το αρχοντικό της οικογένειας, που δωρήθηκε στο ίδρυμα ανιάτων για φιλανθρωπικό σκοπό, θα αλλάξει χρήση και από οικία θα αποκτήσει λειτουργίες πολιτισμικού περιεχομένου. Θα φιλοξενεί μια μικρή συλλογή βιβλίων στις ήδη υπάρχουσες εσοχές του αρχοντικού, όπου οι αναγνώστες θα μπορούν στο λιτά διαμορφωμένο αναγνωστήριο να απολαύσουν την ανάγνωση μαζί με την θέα της καστροπολιτείας. Στο ημιυπόγειο του ίδιου κτιρίου θα δημιουργηθεί χώρος μαθημάτων φωτογραφίας και έκθεσης. Στο διπλανό κτίριο, το οποίο θα αναπαλαιωθεί επίσης θα δημιουργηθεί ένας χώρος εκδηλώσεων.

Οι σημαντικότεροι στόχοι της διπλωματικής εργασίας είναι αφενός η αξιοποίηση της κλίσης του εδάφους για την απόκτηση θέας σε κάθε σημείο του οικοπέδου και αφετέρου η διατήρηση του ανάγλυφου της περιοχής. Για να επιτευχθούν τα ζητούμενα η πλειονότητα των κτιρίων έχουν γίνει υπόσκαφα και η χρήση τους είναι κυρίως η διαμονή. Επιχειρήθηκε η ιδιωτικότητα των δωματίων, ενώ ταυτόχρονα ο σχεδιασμός ενός περιπάτου σε όλο το οικόπεδο με κλίση 6% που να μπορούν να τον διασχίζουν οι φιλοξενούμενοι και οι επισκέπτες του ξενοδοχείου, χωρίς να διαταράσσεται η ιδιωτικότητα όσων διαμένουν εκεί.

Οι ήδη υπάρχουσες πηγές και στέρνες του οικοπέδου διατηρήθηκαν και αναδείχθηκαν και το κεντρικό μονοπάτι τις συναντάει στα περισσότερα σημεία της διαδρομής του. Γύρω από την πιο κεντρική στέρνα του οικοπέδου στήθηκε η κεντρική πλατεία του συγκροτήματος. Μόνο στη συγκεκριμένη πλατεία περιορίστηκε μερικώς η θέα και αυτό έγινε για να στραφεί η προσοχή προς το κέντρο της πλατείας που συγκεντρώνει σημαντικές λειτουργίες. Η ιδέα της πρότασης είναι η πλατεία αυτή να έχει την μεγαλύτερη κίνηση, γι' αυτό κάποια μονοπάτια ξεκινούν από αυτή, ενώ άλλα τη διασχίζουν που στη συνέχεια καταλήγουν σε διαφορετικά σημεία και χρήσεις της αναπτυσσόμενης έκτασης.

Τέλος, η ύπαρξη πολλών ελαιόδεντρων στο οικόπεδο αναδεικνύεται ενώ αφήνεται χώρος για έναν μικρό αμπελώνα και επομένως για μια μικρή παραγωγή κρασιού που μπορούν να απολαύσουν οι επισκέπτες ακόμα και στο κτίριο που γίνεται ή επεξεργασία του.

Η πρόταση δημιουργεί ένα σύστημα καταλυμάτων με πολιτιστικό περιεχόμενο οικονομικά ανεξάρτητο.

Andre Castellan, σχέδιο οχυρωμένης κατοικίας στην περιοχή της Μονεμβασιάς, των αρχών του 19ου αιώνα. Διακρίνεται η κινητή γέφυρα που κατέβαινε με αλυσίδες ως τη σκάλα του σπιτιού.

Μονεμβασία. Λεπτομέρεια από σχέδιο του 1960 (Γεννάδειος βιβλιοθήκη, φάκελος Grimani)

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Μονομβασία για τους χάρτες. Μονομπάσια για τους ντόπιους. Μαλβαζία για τους Ενετούς, Κάστρο των Λουλουδιών για τους Τούρκους, «πέτρινο καράβι» για τον Ρίτσο. Πολλά ονόματα έχουν δοθεί για την καστροπολιτεία που δεσπόζει στο Μυρτώο, αλλά ένα είναι το συναίσθημα που κατακλύζει όποιον περνά αυτή την «μοναδική έμβαση» από την λακωνική γη προς τον τεράστιο βράχο: Το δέος. Είναι εκείνο το δέος που ξεπηδά από τα μεσαιωνικά σοκάκια της Κάτω Πόλης. Από τις βυζαντινές εκκλησίες και τα ενετικά οικόσημα στα αναστηλωμένα αρχοντικά. Από την θέα που κόβει την ανάσα, ψηλά από την Αγία Σοφία της Άνω Πόλης και από τα φιδογυριστά μονοπάτια που αγκαλιάζουν τον βράχο.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ένας σεισμός του 4ου αιώνα μ.Χ. ήταν αυτός που «ακρωτηρίασε» την λακωνική γη, αφήνοντας ένα κομμάτι βράχου στο Μυρτώο, ένα νησί που ενώνεται με τη στεριά με μία στενή λωρίδα. Οι Λάκωνες ήταν αυτοί που κατοίκησαν πρώτοι τον βράχο, ενώ στη συνέχεια η βυζαντινή, η ενετική, η φραγκική και η οθωμανική παράδοση πρόσθεσαν τα δικά τους στοιχεία στις δύο πόλεις της Μονεμβασιάς, ορατά ακόμη και σήμερα. Θα τα αναγνωρίσετε όχι μόνο από την αρχιτεκτονική και τα οικόσημα, αλλά και από τα σημάδια των οβίδων και τα τείχη που μαρτυρούν το πολεμικό της ιστορικό. Η αριστοκρατική Άνω Πόλη σταδιακά ερημώνει, ενώ τον 20ο αιώνα παρόμοια τύχη έχει και η Κάτω Πόλη του Κάστρου, αφού πολλοί κάτοικοι μεταφέρονται στον οικισμό της Γέφυρας, έξω από το φρούριο. Παρ' όλα αυτά, η καστροπολιτεία αναστηλώνεται και παραμένει χάρμα οφθαλμών προς τέρψη των χιλιάδων επισκεπτών της.

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ και ΧΑΡΙΣ Α. ΚΑΛΛΙΓΑ, αρχιτέκτονες

1. I. Danckerts, λεπτομέρεια χαλκογραφίας της Μονεμβασίας, όπου φαίνεται και η γέφυρα, τέλη 17ου αιώνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Νέος Έλληνομνημίων 12(1915), 286-287.
2. Ivan Dujčev, *Cronaca di Monemvasia*, Palermo 1976, 14.
3. P. Schreiner, "Note sur la fondation de Monemvasie en 582-583", *Travaux et Mémoires* 4(1970), 471-475.
4. F. Miklosich-J. Müller, *Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi*, τόμ. 5, Wien 1887, 156.
5. *Ibid.*
6. W. Miller, "Monemvasia during the Frankish period (1204-1540)", *Essays on the Latin Orient*, Cambridge 1921, 240. D. Zakythinos, *Le Despotat Grec de Morée*, vol. 2, London 1976, 249-50 και 396. Σαϊπηρ, «Ριχάρδος Γ'», πρώτη πρόξη, τέταρτη σελίδα.
7. W. Miller, *op. cit.*, 238-241.
8. *Ibid.*, 241-243. Ν. Α. Βέης, «Ο Έλκόμενος Χριστός της Μονεμβασίας...», *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* 10(1933-34), 226-232. Χρύσα Μακρίδου, «Άγνωστοι είδήσεις (1539-1540) περί Μητροφάνους Μονεμβασίας εκ του αρχείου του Δούκα της Κρήτης», *Θησαυρίσματα* 5(1968) 32-44. P. Wittek, "The Castle of Violets: from Greek Monemvasia to Turkish Menekşe", *Annual of the British School of Oriental and African Studies*, XX (1957), 601-613.

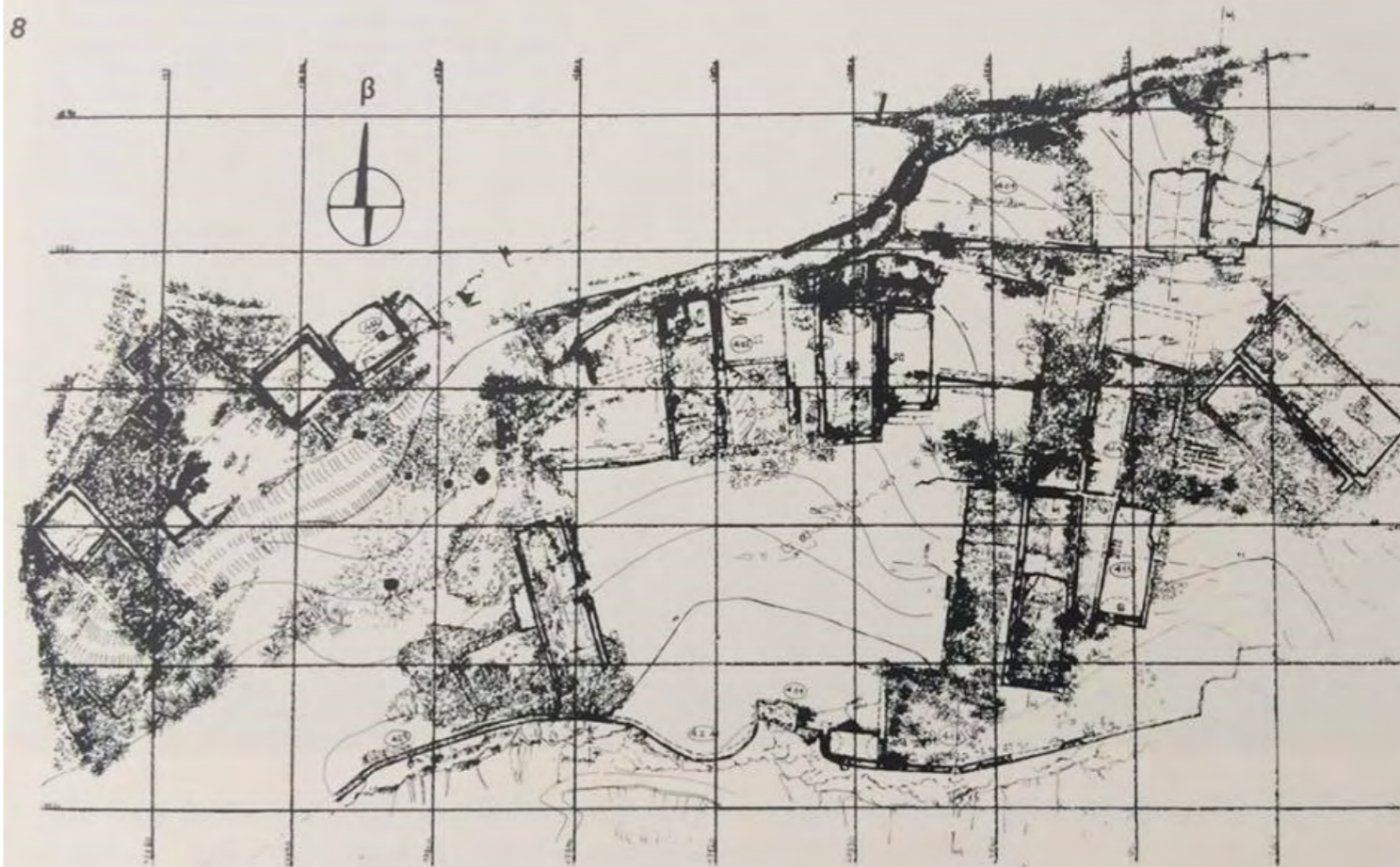
Ἡ Μονεμβασία, Μονεμβάσια ἢ Μονοβάσια, ὅπως λέγεται στήν περιοχή ὁ βράχος πού ὑψώνεται ἐπιβλητικά σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τήν ἀνατολική ἀκτὴ τῆς Λακωνικῆς χερσονήσου, δέν ἔπαψε νά προκαλεῖ δέος καί θαυμασμό κατά τή διάρκεια τῆς μακρῆς ἱστορίας της ἀέ δόσους τήν ἀντικρίζουν. Ἐνα βυζαντινό κείμενο τοῦ 15ου αἰῶνα τήν περιγράφει ὡς «...νησίον ὑψηλόν καί ἐπίμηκες καί ἀπότομον καί τῆς θαλάσσης ἰκανῶς ὑπερκείμενον καί φιλονικοῦν ὡς πρὸς τόν αἰθέρα προσημιλλᾶσθαι... καί πανταχόθεν περιειλημμένον κρημνοῖς ὄρθοις καί ὀβάτοις...». Μὲ τὴ στεριά συνδέεται μόνο μέσω μιᾶς γέφυρας καί «...διὰ τὴν μίαν ἔχειν... τῶν εἰσπορευομένων τήν εἰσοδον...», πῆρε τὸ ὄνομα Μονεμβασία¹. Ὁ μέγας ἀξονας τοῦ βράχου, κάθετος πρὸς τήν ἀκτὴ, ἔχει κατεύθυνση ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τὰ ἀνατολικά, τὸ μήκος του εἶναι 1500 περίπου μέτρα καί τὸ μέγιστο πλάτος 600.

Τὴν ἰδρυση τοῦ ἀρχικοῦ οἰκισμοῦ, ψηλά, στὸ πλάτωμα πού βρίσκεται πάνω στό βράχο, ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους πού στὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνα ἐγκατέλειψαν τὴ Σπάρτη², ἀκολούθησε, ὄχι πολὺ ἀργότερα, ἡ δημιουργία ἐνός δευτέρου, χαμηλά, καί ἡ σταδιακὴ ἀνάπτυξη τοῦ συνόλου σὲ μιὰ πόλη μὲ σημαντικὸ λιμάνι καί μεγάλη στρατηγικὴ σημασία. Ἀπὸ πολὺ νωρὴς οἱ δραστηριότητες τῶν Μονεμβασιωτῶν συνδέθηκαν στενά μὲ τὴ θάλασσα, «...πολὺ τῶν οἰκοῦντων ἐνταῦθα ἰκανόπλοον καί θαλαττοῦργόν...», ἀναφέρει ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔγγραφα μὲ ἰδιαιτέρα προνόμια πού παρεχώρησαν οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου στήν πόλη³. Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου μετὰ τὴ Φραγκοκρατία, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ ναυτικὴ δύναμη καί τὰ προνόμια, ὁδήγησαν τὴν πόλη τῆς Μονεμβασίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 14ου αἰῶνα σὲ ἐξαιρετικὴ ἀκμὴ. Ὅπως μαρτυρεῖ τὸ ἴδιο αὐτοκρατορικὸ ἔγγραφο «...κοσμεῖ τὸ ἄστυ καί πλῆθος μάλιστα οἰκητῶρων καί πολυολβία καί πολιτείας εὐγένεια καί τεχνῶν ἀσκήσεις καί ἀγορὰς δαψίλεια...», βρίσκεται σὲ ἐξαιρετικὴ θέση γιὰ νά ταξιδεῖ κανεὶς παντοῦ καί εἶναι «εὐεμπορίω- ταν»⁴. Ἐνα ἀπὸ τὰ προϊόντα πού παρήγαγαν καί διακινουῦσαν τότε οἱ Μονεμβασιωτῆς μὲ τὰ καράβια τους ἦταν τὸ περίφημο κρασί, ὁ «μονεμβάσιος» τῶν Βυζαντινῶν, ἡ *malvasia* τῶν Ἑνετῶν, τὸ *malmsøy* πού ἔκανε γνωστὸ ὁ Σαϊπηρ⁵.

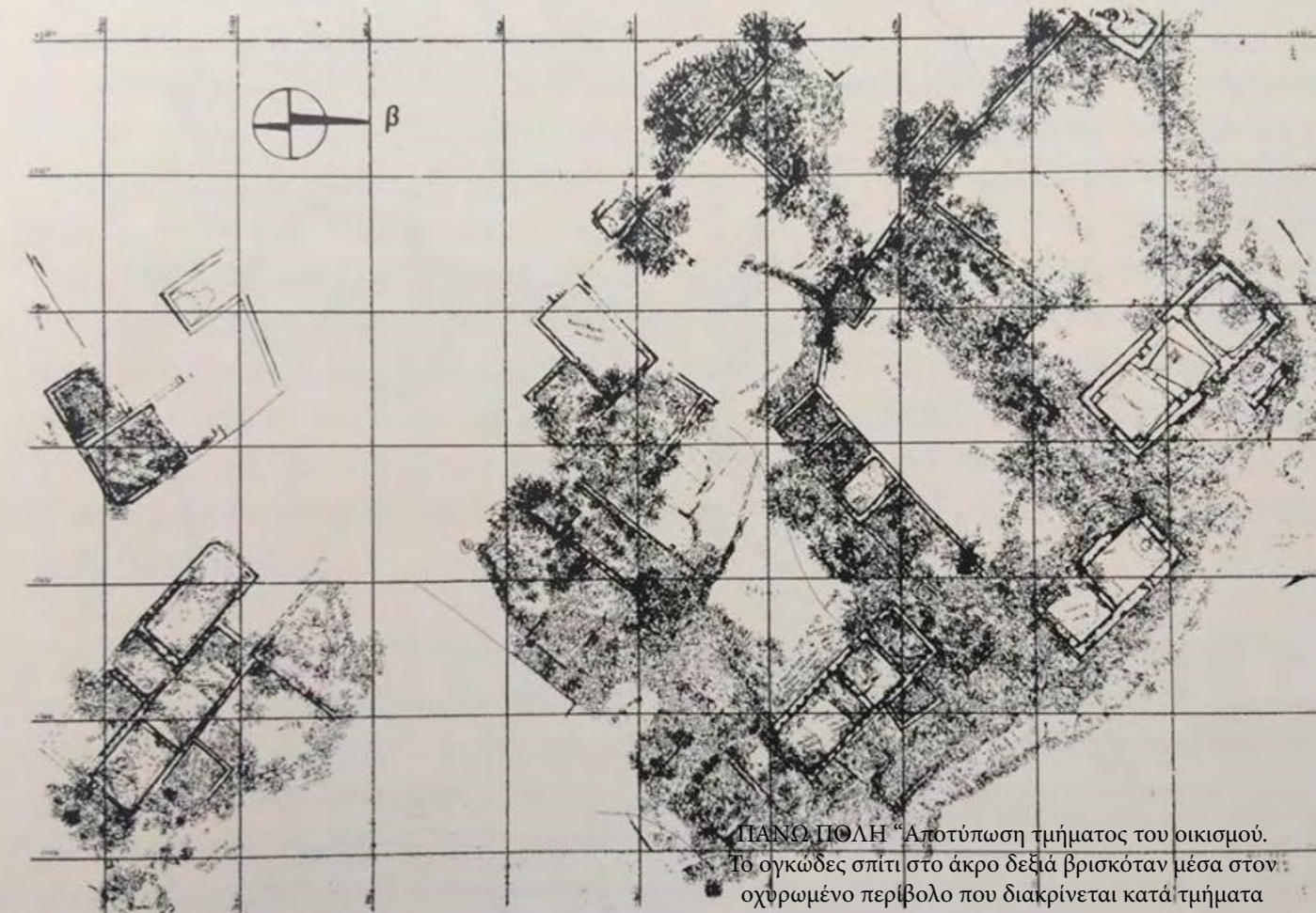
Ἡ Μονεμβασία δέν ἀκολούθησε τὸν ὑπόλοιπο Μοριά ὅταν παραδόθηκε στοὺς Τούρκους τὸ 1460. Μετὰ ἀπὸ μιὰ σύντομη παπικὴ κατοχὴ ἐτέθη τὸ 1464 ὑπὸ ἐνετικὴ κυριαρχία. Ὅμως οἱ ἐνετοτουρκικοὶ πόλεμοι ἔφεραν τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἐμπορίου, τὴ συρρίκνωση τῆς ἐνδοχώρας, οἰκονομικὲς δυσκολίες καί συνεχὴ διαρροὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Παράλληλα μείωσαν καί τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βενετίας γιὰ τὴν πόλη πού θεωροῦσαν ὅτι, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Βυζαντίου, εἶχε χάσει ἀρκετὴ ἀπὸ τὴ στρατηγικὴ της σημασία⁶.

Μεγάλὴ ἦταν ἡ ἀπάνωση τῶν κατοίκων, ὅταν τὸ 1540 ἀποφασίστηκε ἡ παράδοση τῆς μαζί μὲ τὸ Ναύπλιο στοὺς Τούρκους. Πάρα πολλοὶ κάτοικοι, ἰδιαιτέρα ὄσες ἀριστοκρατικὲς οἰκογένειες εἶχαν ἀπομείνει, μετακινήθηκαν πρὸς τὴ Βενετία, τὴν Κρήτη, τὴν Κέρκυρα καί ἄλλες ἐνετοκρατούμενες περιοχές. Οἱ ἐπαφῆς, ἰδίως μετὰ τὴν Κρήτη, διατηρήθηκαν πυκνὲς καί σύντομα πολλοὶ ἐπέστρεψαν⁷. Ἡ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας εἶναι μᾶλλον ἀγνωστὴ, ἀν ἐξαιρέσουμε διάφορες προ-

8

ΠΑΝΩ ΠΟΛΗ "Αποτύπωση τμήματος της πλατείας, μετά την πύλη ανόδου και στο κέντρο το σπίτι του Ρενιέρη"

ΠΑΝΩ ΠΟΛΗ "Αποτύπωση τμήματος του οικισμού. Τὸ ογκώδες σπίτι στο ἄκρο δεξιὰ βρισκόταν μέσα στον οχυρωμένο περίβολο πού διακρίνεται κατὰ τμήματα

10

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

Γεωγραφικά στοιχεία
Οικισμός: Άγιος Στέφανος
Υψόμετρο: 61 μ.
Τοπ. διαμέρισμα: Τ.Δ.Νομίων
Δήμος: Δήμος Μονεμβασίας
Έδρα Δήμου: Μολάοι
Περιφ. Ενότητα: Λακωνία

Το οικόπεδο βρίσκεται στην περιοχή του Άγιου Στέφανου στη Μονεμβασία.
Είναι σε κεκλιμένο επίπεδο με κλίση 15-20% και έχει θέα την καστροπολιτεία της Μονεμβασίας. Στο οικόπεδο συναντάμε χαμηλή βλάστηση, αλλά και αρκετά ελαιόδεντρα.
Μέσα στο οικόπεδο υπάρχουν τα σπίτια της οικογενείας του πατέρα του νομπελίστα ποιητή Γιάννη Ρίτσου που χρονολογούνται κτίσματα του 18ου αι. αλλά και το εκκλησάκι της Παναγίας Λότζας που θεωρείται διατηρητέο μνημείο του οικισμού Άγιου Στέφανου Μονεμβασίας.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ ΚΤΙΡΙΩΝ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

ΜΑΚΡΙΝΗ ΟΨΗ ΚΤΙΡΙΩΝ

ΒΛΑΣΤΗΣΗ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

ΣΠΙΤΙΑ ΠΟΙΗΤΗ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

Η πρόταση συγκεκριμενοποιείται στην αναπαλαίωση του σπιτιού της οικογένειας του Γ.Ρίτσου στον Άγιο Στέφανο Μονεμβασιάς και την δημιουργία καταλυμάτων με στόχο ένα αειφόρο σύστημα που να συντηρείται από τον τουρισμό και να προσφέρει σε πολιτισμικά δρώμενα. Το αρχοντικό της οικογένειας, που δωρήθηκε στο ίδρυμα ανιάτων για φιλανθρωπικό σκοπό, θα αλλάξει χρήση και από οικία θα αποκτήσει λειτουργίες πολιτισμικού περιεχομένου. Θα φιλοξενεί μια μικρή συλλογή βιβλίων στις ήδη υπάρχουσες εσοχές του αρχοντικού, όπου οι αναγνώστες θα μπορούν στο λιτά διαμορφωμένο αναγνωστήριο να απολαύσουν την ανάγνωση μαζί με την θέα της καστροπολιτείας. Στο ημιπόγειο του ίδιου κτιρίου θα δημιουργηθεί χώρος μαθημάτων φωτογραφίας και έκθεσης. Στο διπλανό κτίριο, το οποίο θα αναπαλαιωθεί επίσης θα δημιουργηθεί ένας χώρος εκδηλώσεων.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΕΣΟΧΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΚΤΙΡΙΟΥ

ΓΚΡΕΜΙΣΜΕΝΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

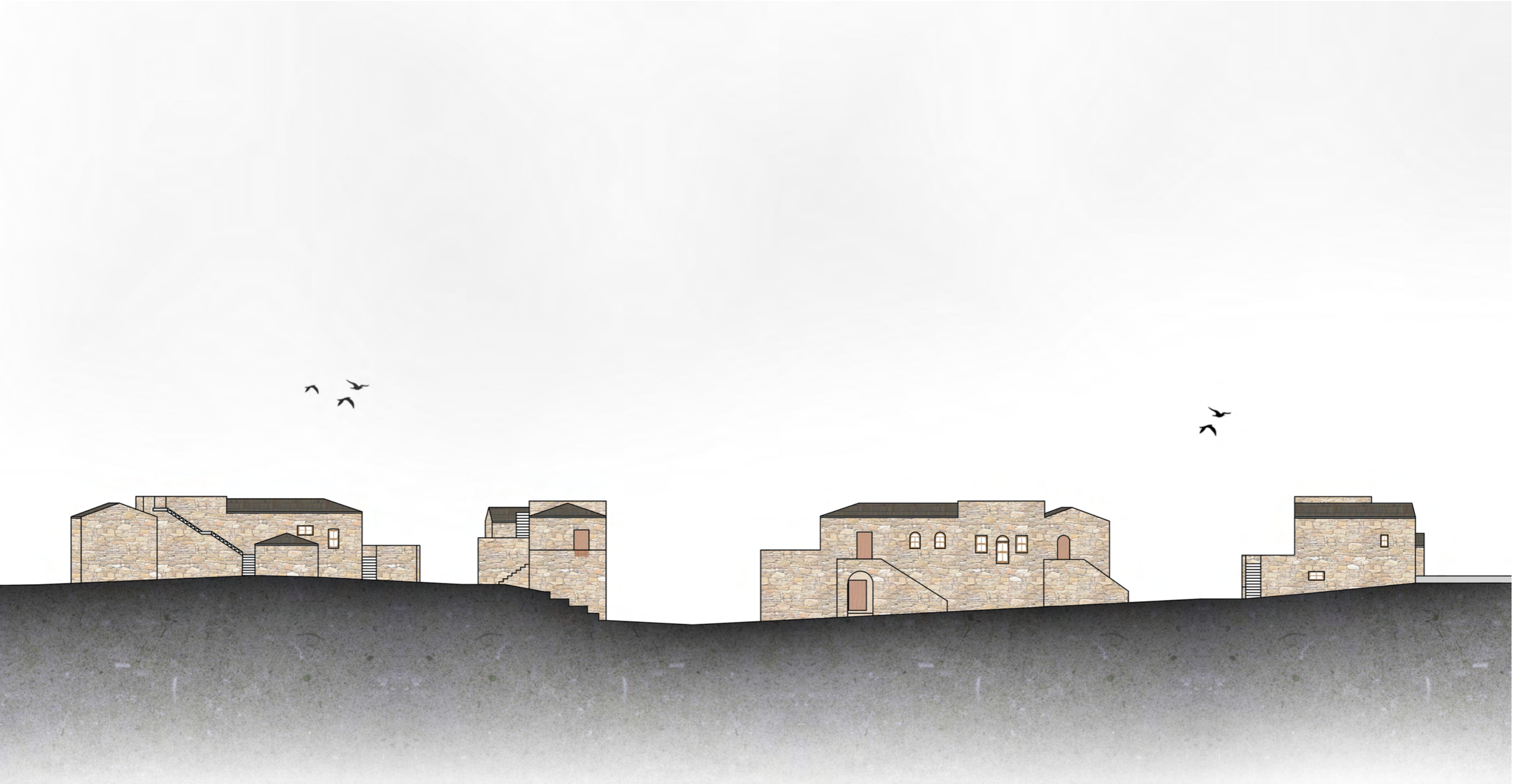
ΤΖΑΚΙ ΚΤΙΡΙΟΥ

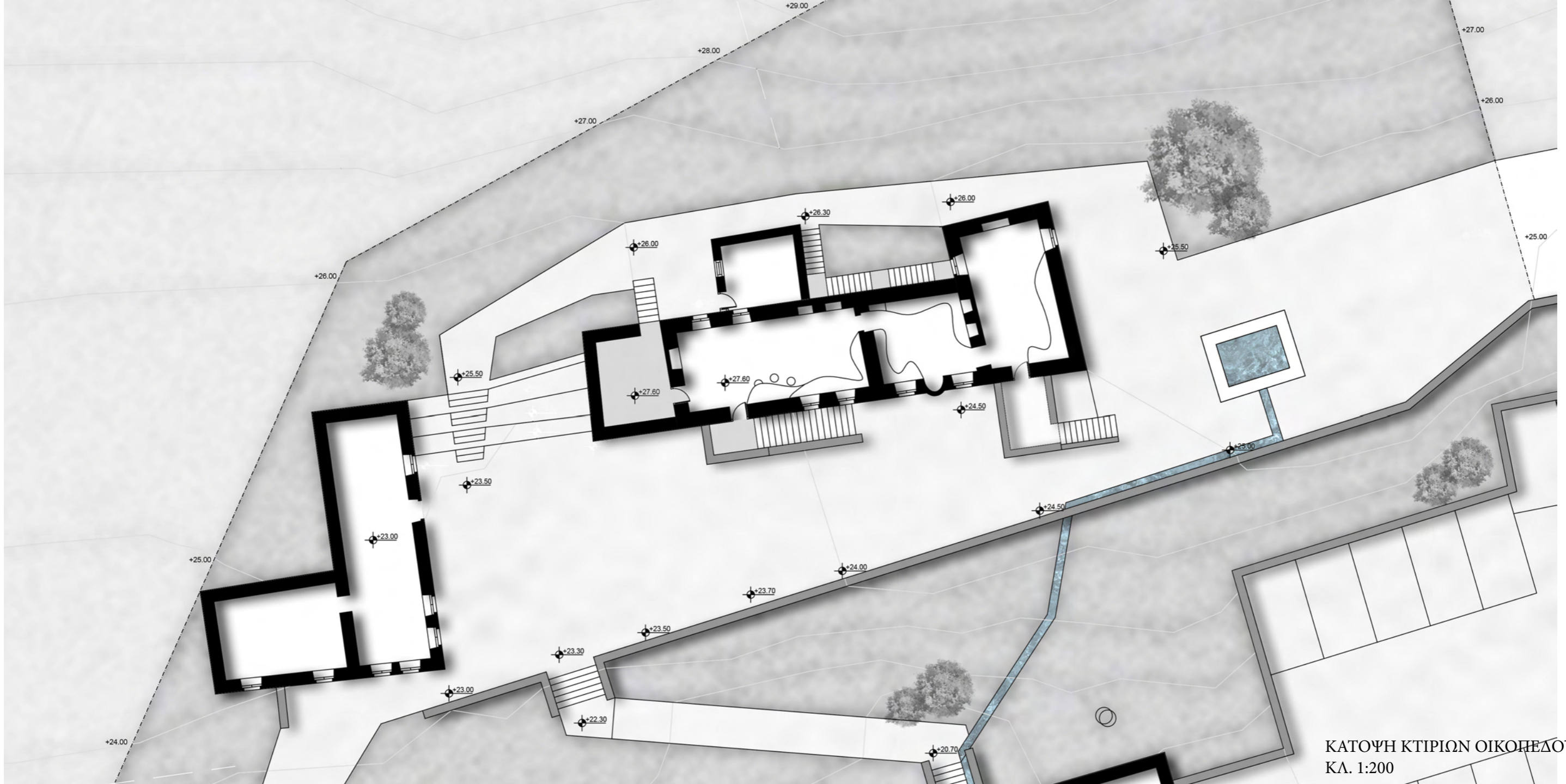
ΠΑΛΙΑ ΚΑΡΕΚΛΑ

ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΠΑΤΡΙΚΟΥ ΡΙΤΣΟΥ

ΟΨΕΙΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΡΙΤΣΟΥ
ΚΛ. 1:250

ΒΟΡΕΙΑ ΟΥΨΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΥΤΙΚΗ ΟΥΨΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

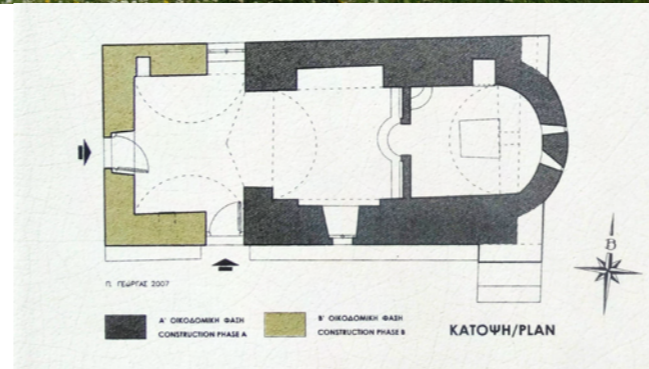
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΑ ΛΟΤΖΑ

Ο ναός κοιμήσεως της Θεοτόκου ή αλλιώς της Παναγίας Λότζα είναι μονόχωρος θολοσκεπαστός (7,05x4,60 μ.) και αναγεται στην υστεροβυζαντινή εποχή. Σε Β' οικοδομική βάση προστέθηκε ο νάρθηκας στα δυτικά (4,50x3,10μ.), ίσως κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους.

Στους πλευρικούς τοίχους του ναού έχουν διαμορφωθεί τυφλά αψιδώματα. Την αψίδα του ιερού καλύπτει τεταρτοσφαιριο που εφάπτεται στο αέτωμα της στέγης. Ο ναός καλύπτεται με ελαφρώς χαμηλωμένους θόλους. Το τέμπλο είναι κτιστό με διακοσμητικές κορνίζες στα εικονοστάσια. Στους τοίχους του ναού σώζεται τοιχογραφικός διάκοσμος. Ο ναός είναι ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

Οι εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης του ναού πραγματοποιήθηκαν το 2010 με τη χρηματοδότηση των κ. Τάσσου και Βασιλείου Δέρβου, την εποπτεία της 5ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και την μέριμνα του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου Άγιου Κωνσταντίνου Νομίων.

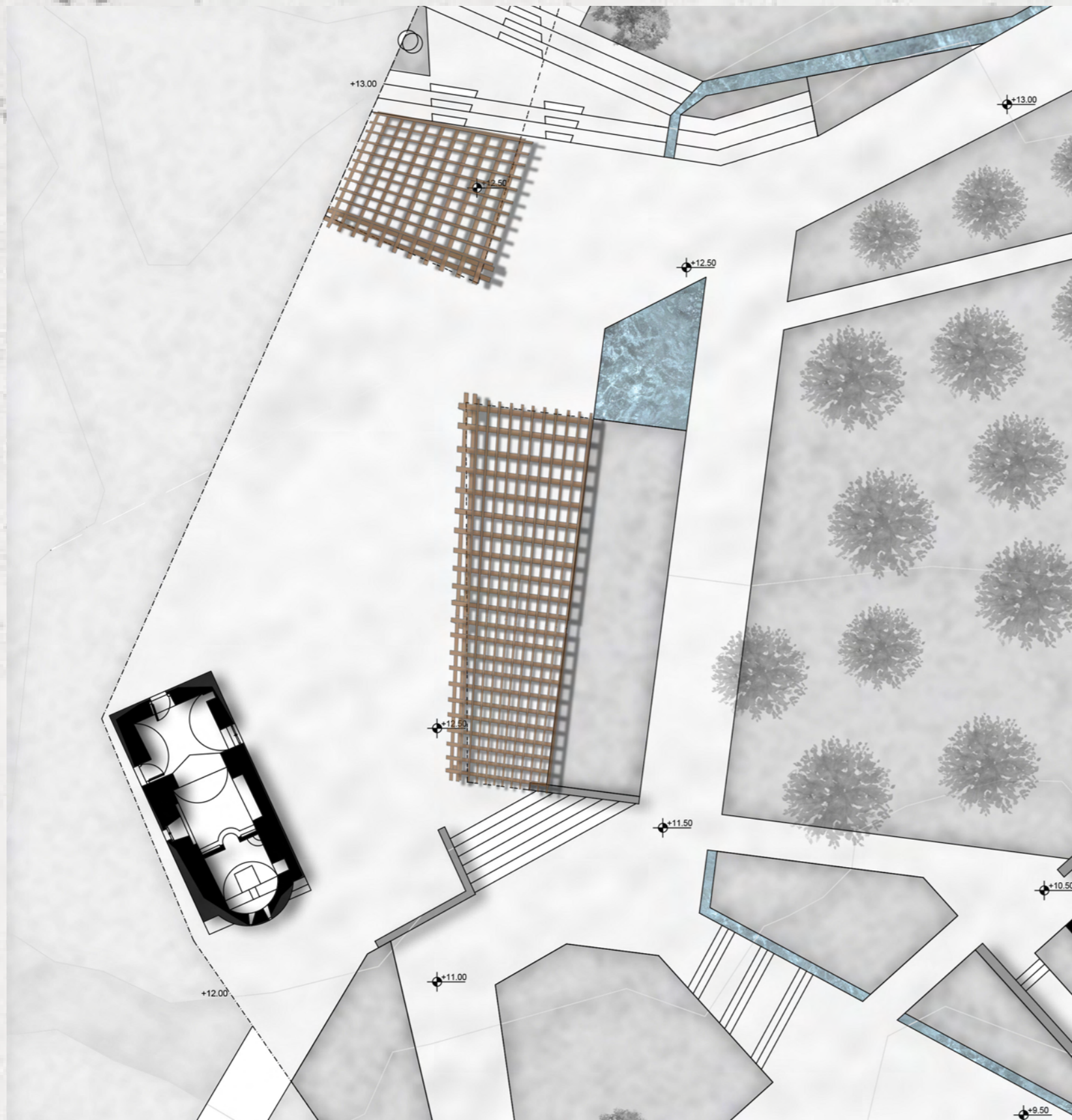
ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΤΟΨΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

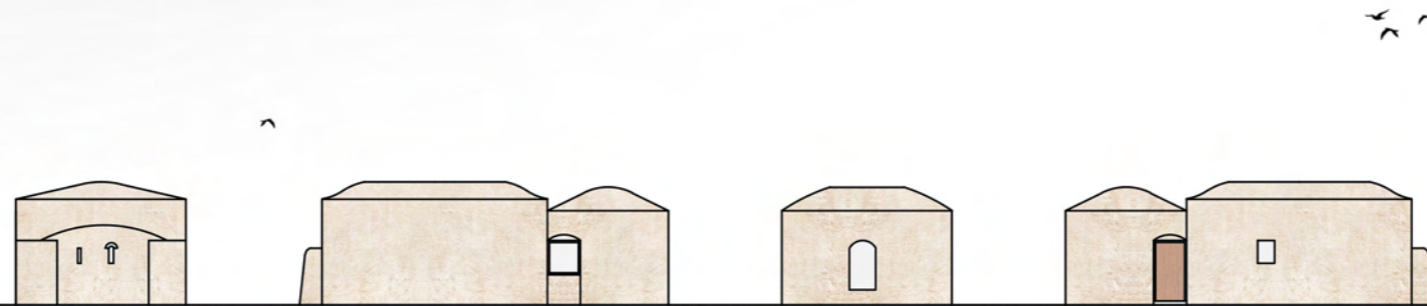
ΠΑΛΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΑΤΟΥΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΛ. 1:200

ΟΥΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΛ. 1:200

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΣΤΕΡΝΕΣ

Το οικόπεδο διαρρέεται από πολλές πηγές σχηματίζοντας έτσι σε όλη την περιοχή αρκετές στέρνες. Οι ήδη υπάρχουσες πηγές και στέρνες του οικοπέδου διατηρήθηκαν και αναδείχθηκαν και το κεντρικό μονοπάτι τις συναντάει στα περισσότερα σημεία της διαδρομής του. Γύρω από την πιο κεντρική στέρνα του οικοπέδου στήθηκε η κεντρική πλατεία του συγκροτήματος.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Γιάννης Ρίτσος (1 Μαΐου 1909 - 11 Νοεμβρίου 1990) ήταν ένας από τους σπουδαιότερους Έλληνες ποιητές με διεθνή φήμη και ακτινοβολία. Δημοσίευσε πάνω από εκατό ποιητικές συλλογές και συνθέσεις, εννέα μυθιστορήματα, τέσσερα θεατρικά έργα και μελέτες. Το έργο του συμπληρώνουν πολλές μεταφράσεις, χρονογραφήματα και άλλα δημοσιεύματα. Αρκετά από τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε ξένες γλώσσες.

Η Σονάτα του Σεληνόφωτος, ο Επιτάφιος και η Ρωμιοσύνη είναι κάποια από τα σημαντικότερα ποιήματα του Ρίτσου, ενώ έχει κάνει και πολλές μεταφράσεις ξένων ποιητών όπως του Ναζίμ Χικμέτ, του Αλεξάνδρου Μπλοκ, του Βλαντίμιρ Μαγιακόφσκι κ.ά. Πολλά ποιήματα του Ρίτσου έχουν μελοποιηθεί από τον Μίκη Θεοδωράκη, γνωστότερα εξ αυτών: Η Ρωμιοσύνη και ο Επιτάφιος αλλά και άλλα. Μεταξύ των τιμητικών διακρίσεων του Ρίτσου περιλαμβάνονται το κρατικό βραβείο ποίησης και το βραβείο Λένιν.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Η ποίηση του Γιάννης Ρίτσου επηρεάστηκε τόσο από τα βιώματά του, όσο και από τις κοινωνικές αναταραχές της χώρας. Ο Ρίτσος μέσα στα ποιήματά του έχει βιώματα που αντλήθηκαν από τον Εμφύλιο Πόλεμο, τις εξορίες που υπέστη και από κάθε κοινωνικό, μικρό ή μεγάλο, έναυσμα που το δόθηκε, όπως για παράδειγμα το ποίημα του ο Επιτάφιος. Ο Ρίτσος μέσα στα ποιήματά του γίνεται άλλοτε ερωτικός κι άλλοτε βαθιά υπαρξιακός. Η Χρύσα Προκοπάκη αναφέρει: «Αν κάποιος θα ήθελε να διαβάσει την ιστορία του περασμένου αιώνα, θα την έβρισκε ακέραια στην ποίηση του Ρίτσου.». Ο Ρίτσος έδωσε την πρώτη του παρουσία στα γράμματα το 1924 με το ψευδώνυμο «Ιδανικό Όραμα», στο περιοδικό Η Διάπλασις των Παίδων. Η παρουσία αυτή άρχισε επίσημα το 1930 και τελείωσε με τον θάνατο του ποιητή, αφού δημιούργησε μέχρι και το τέλος του.

ΔΩΡΕΑ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ

Το οικόπεδο της διπλωματικής εργασίας, μαζί με άλλα 240 στρέμματα της πλαγιάς του βουνού του οικισμού Άγιου Στεφάνου ανήκαν στην οικογένεια του πατέρα του νομπελίστα ποιητή Γιάννη Ρίτσου και δώθηκαν για φιλανθρωπικό σκοπό στο ίδρυμα ανιάτων. Στο οικόπεδο υπάρχουν τα σπίτια της οικογενείας και το διατηρητέο εκκλησάκι της Παναγίας.

ΑΡΧΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

1. Π.Δ. 24/31.05.85 ΦΕΚ 270 Δ/85
2. Αρτιότητα γηπέδου : 4000 m²
3. Επιτρεπόμενη κάλυψη : 10%
Ειδικά για κατοικία:
 - A. για γήπεδα έως και 8000 m² : 200 m² + (E-4000 m²) x 0.02
 - B. για γήπεδα άνω των 8000 m² : 280 m² + (E-8000 m²) x 0.01
4. Επιτρεπόμενη δόμηση:
 - A. για γήπεδα έως και 8000 m² : 200 m² + (E-4000 m²) x 0.02
 - B. για γήπεδα άνω των 8000 m² : 280 m² + (E-8000 m²) x 0.01
5. Αριθμός ορόφων: 2
6. Ύψος κτιρίου: 7,5 m
7. Απόσταση κτιρίου από όρια γηπέδου: 15 m

ΟΡΟΙ ΔΟΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ ΕΝΤΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

1. ΦΕΚ 779 Δ'/03.11.88 και ΦΕΚ 217 Δ'/16.05.89
2. Αρτιότητα γηπέδου : 500 m²
3. Επιτρεπόμενη κάλυψη : 70%
4. Επιτρεπόμενη δόμηση : (για κατοικία)
 - A. για τα πρώτα 100 m² επιφάνειας οικοπέδου ο συντελεστής δόμησης ορίζεται :
1.60
 - B. για τα επόμενα 100 m² επιφάνειας οικοπέδου ο συντελεστής δόμησης ορίζεται :
0.80
 - Γ. για τα επόμενα 100 m² επιφάνειας οικοπέδου ο συντελεστής δόμησης ορίζεται :
0.60
 - Δ. για το πέραν των 300 m² τμήμα επιφάνειας οικοπέδου ο συντελεστής δόμησης ορίζεται: 0.40
 - E. η συνολική επιφάνεια ορόφων στο οικόπεδο για κύρια και βοηθητική χρήση δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 400 m²
6. Μέγιστο ύψος κτιρίων 7,5 m συν 2m στέγη
7. Σύστημα Δόμησης:

Το κτίριο τοποθετείται ελεύθερα μέσα στο οικόπεδο.
Όπου το κτίριο δεν εφάπτεται με τα πλάγια και πίσω όρια του οικοπέδου αφήνεται απόσταση τουλάχιστον 2.50m.
Μέσα στην απόσταση αυτή επιτρέπεται η κατασκευή εξωστών πλάτους μέχρι ένα (1.00)μέτρο.
Η απόσταση μεταξύ ανεξάρτητων κτιρίων μέσα στο ίδιο οικόπεδο ορίζεται σε 2.50 μέτρα
τουλάχιστον.

Θ Ε Μ Α Δ Ι Π Λ Ω Μ Α Τ Ι Κ Η Σ

Η πρόταση συγκεκριμενοποιείται στην αναπαλαίωση του σπιτιού της οικογενείας του Γ.Ρίτσου στον Άγιο Στέφανο Μονεμβασιάς και την δημιουργία καταλυμάτων με στόχο ένα αειφόρο σύστημα που να συντηρείται από τον τουρισμό και να προσφέρει σε πολιτισμικά δρώμενα.

Σ Τ Ο Χ Ο Ι

Οι σημαντικότεροι στόχοι της διπλωματικής εργασίας είναι αφενός η αξιοποίηση της κλίσης του εδάφους για την απόκτηση θέας σε κάθε σημείο του οικοπέδου και αφετέρου η διατήρηση του ανάγλυφου της περιοχής. Για να επιτευχθούν τα ζητούμενα η πλειονότητα των κτιρίων έχουν γίνει υπόσκαφα και η χρήση τους είναι κυρίως η διαμονή. Επιχειρήθηκε η ιδιωτικότητα των δωματίων, ενώ ταυτόχρονα ο σχεδιασμός ενός περιπάτου σε όλο το οικόπεδο με κλίση 6% που να μπορούν να τον διασχίζουν οι φιλοξενούμενοι και οι επισκέπτες του ξενοδοχείου, χωρίς να διαταράσσεται η ιδιωτικότητα όσων διαμένουν εκεί.

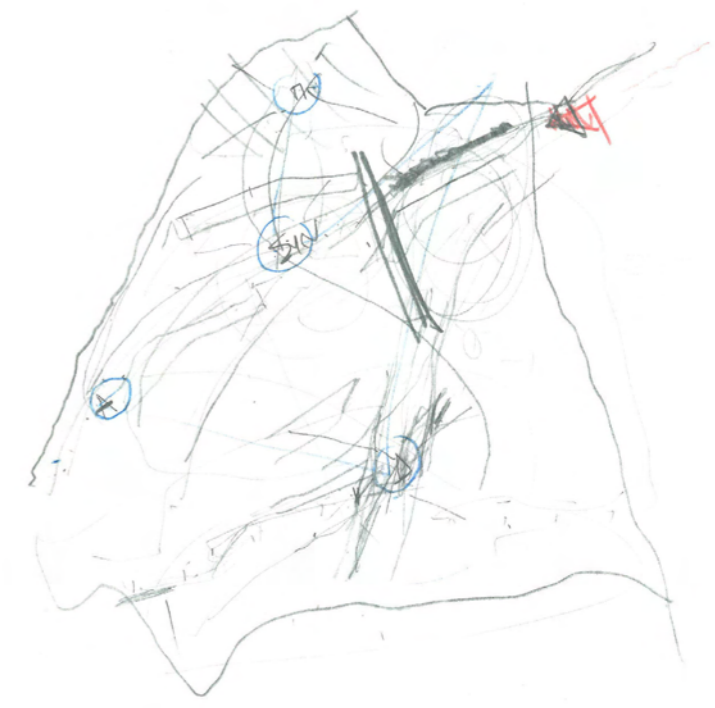
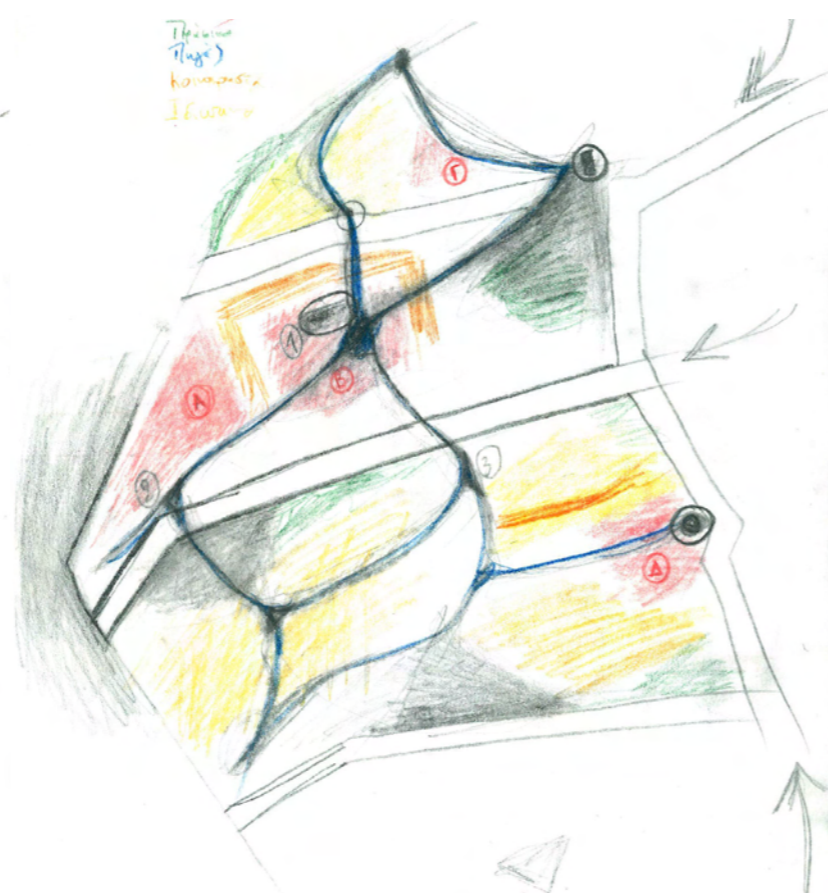
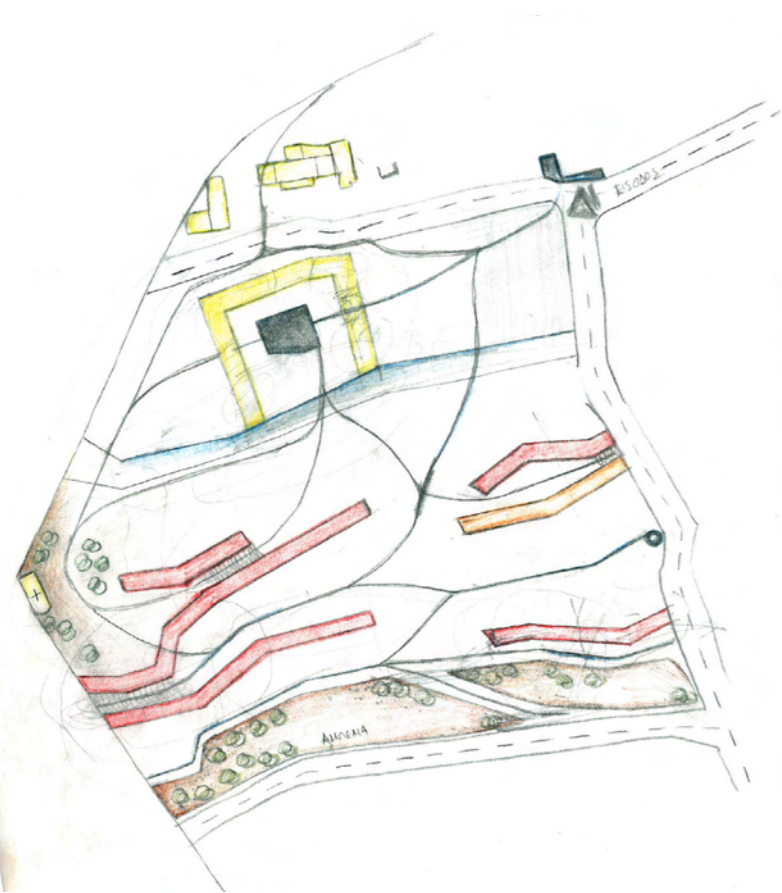
Οι ήδη υπάρχουσες πηγές και στέρνες του οικοπέδου διατηρήθηκαν και αναδείχθηκαν και το κεντρικό μονοπάτι τις συναντάει στα περισσότερα σημεία της διαδρομής του. Γύρω από την πιο κεντρική στέρνα του οικοπέδου στήθηκε η κεντρική πλατεία του συγκροτήματος. Μόνο στη συγκεκριμένη πλατεία περιορίστηκε μερικώς η θέα και αυτό έγινε για να στραφεί η προσοχή προς το κέντρο της πλατείας που συγκεντρώνει σημαντικές λειτουργίες. Η ιδέα της πρότασης είναι η πλατεία αυτή να έχει την μεγαλύτερη κίνηση, γι' αυτό κάποια μονοπάτια ξεκινούν από αυτή, ενώ άλλα τη διασχίζουν που στη συνέχεια καταλήγουν σε διαφορετικά σημεία και χρήσεις της αναπτυσσόμενης έκτασης.

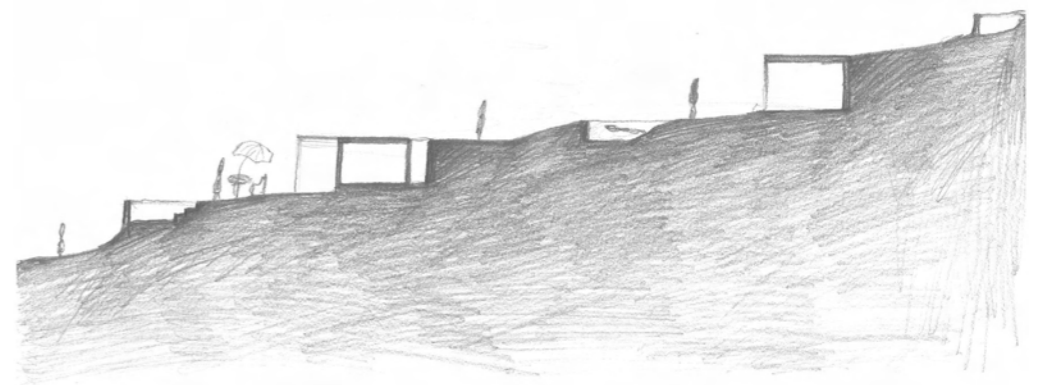
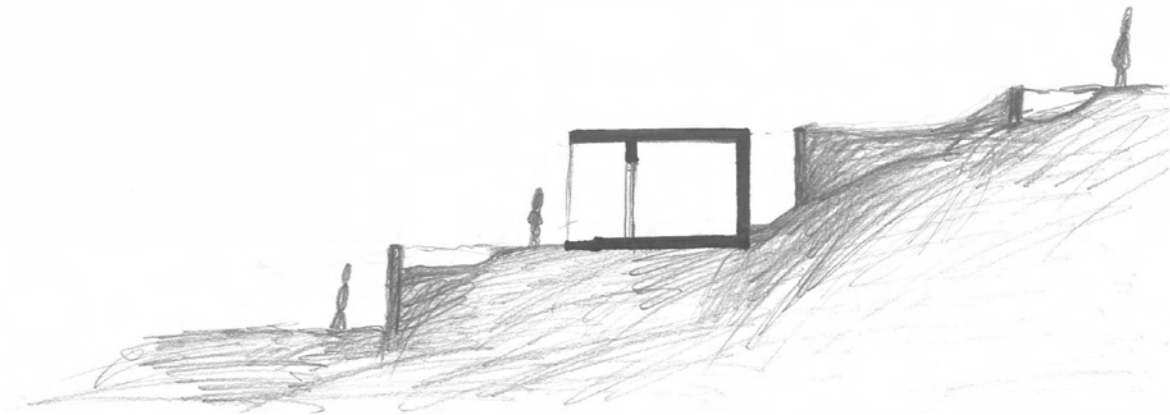
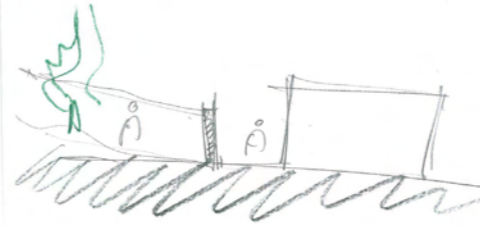
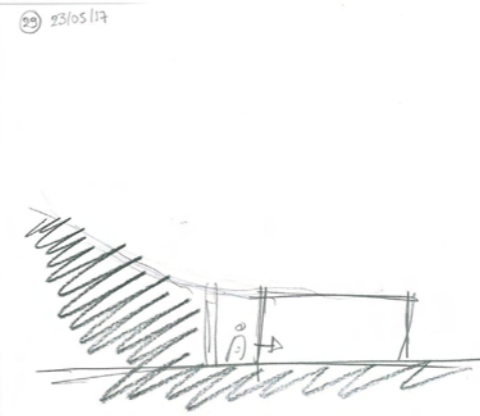
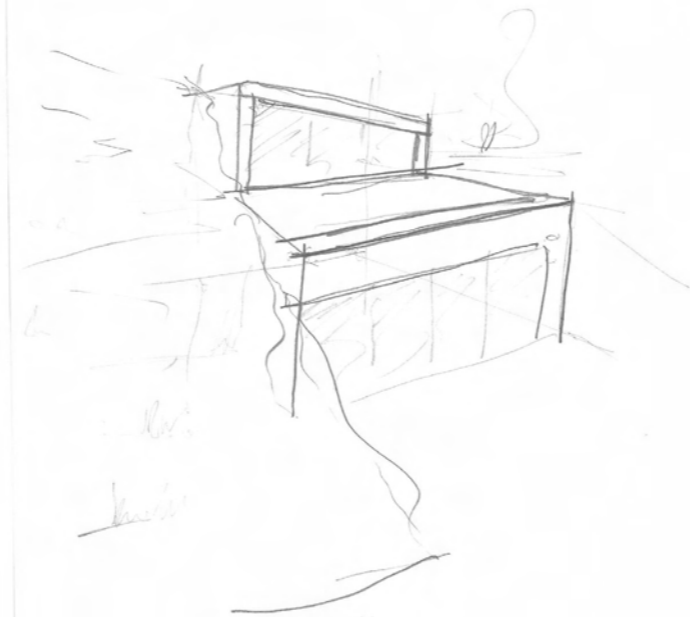
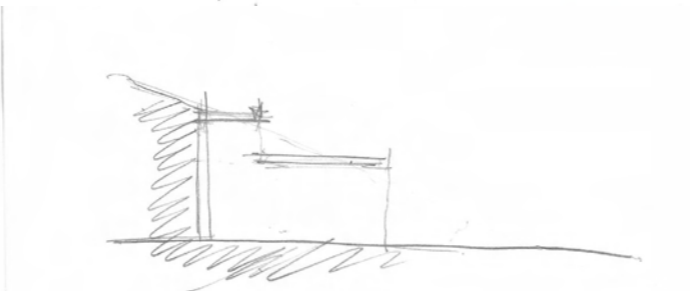
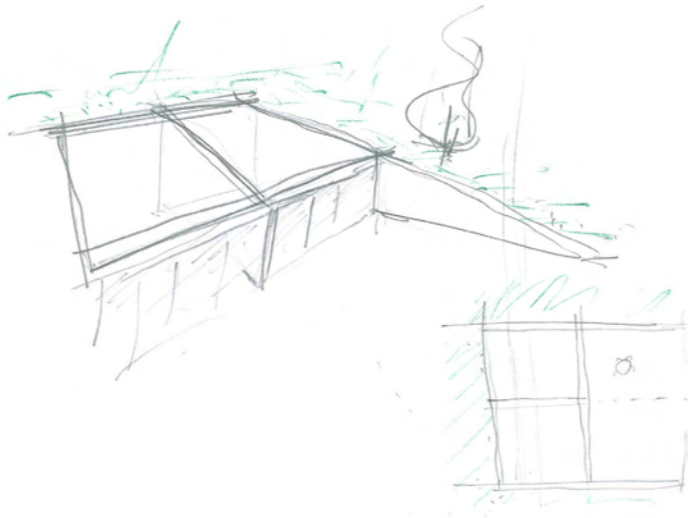
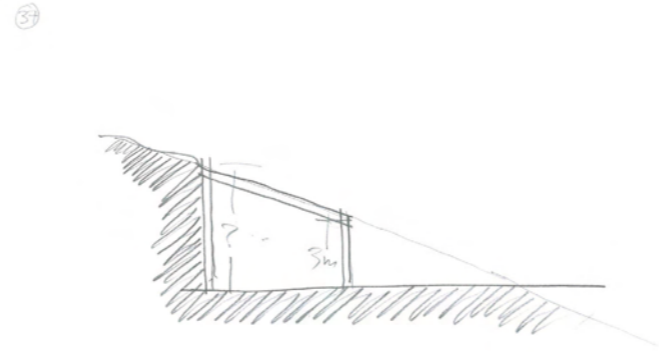
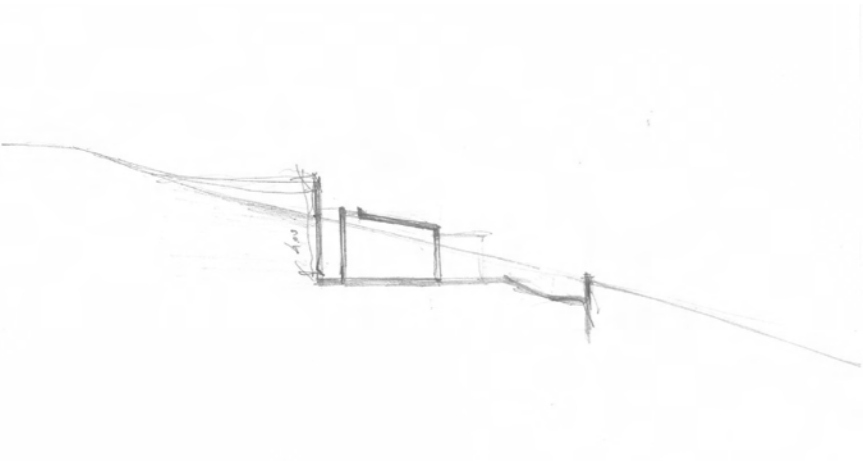
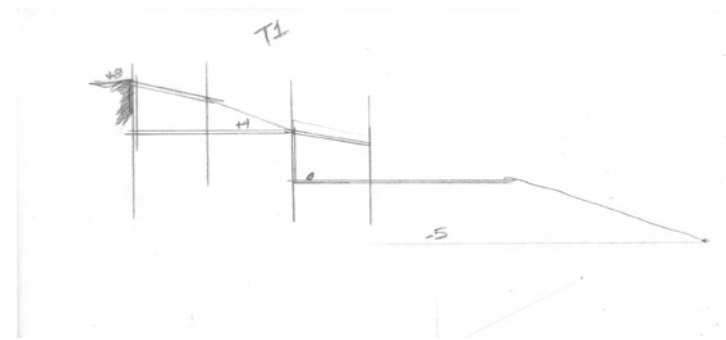
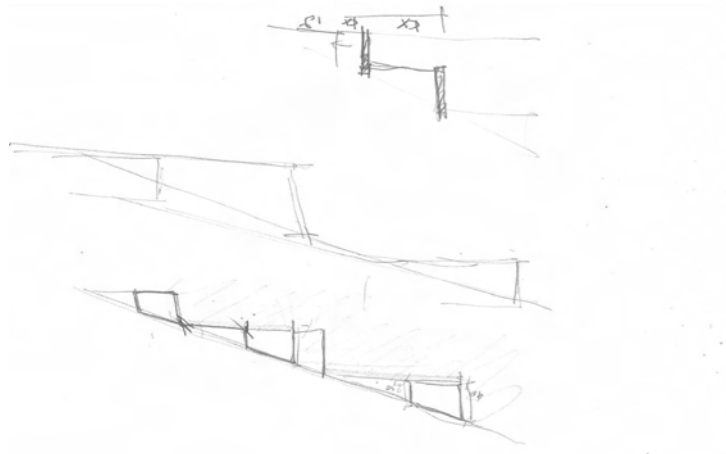
Τέλος, η ύπαρξη πολλών ελαιόδεντρων στο οικόπεδο αναδεικνύεται, ενώ αφήνεται χώρος για έναν μικρό αμπελώνα και επομένως για μια μικρή παραγωγή κρασιού που μπορούν να απολαύσουν οι επισκέπτες ακόμα και στο κτίριο που γίνεται ή επεξεργασία του.

Η πρόταση δημιουργεί ένα σύστημα καταλυμάτων με πολιτιστικό περιεχόμενο οικονομικά ανεξάρτητο.

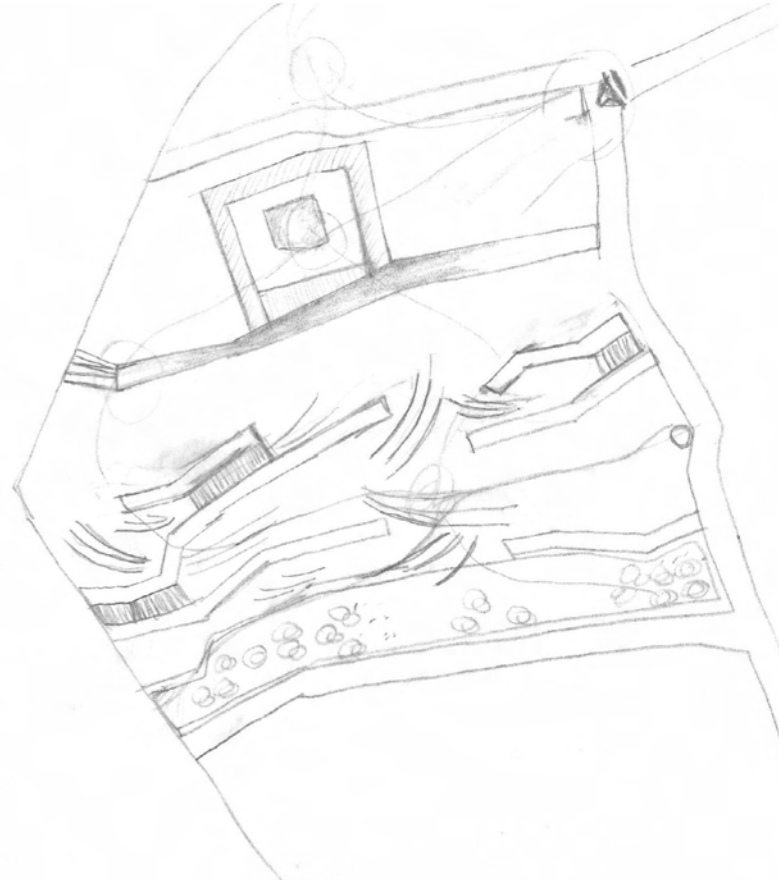
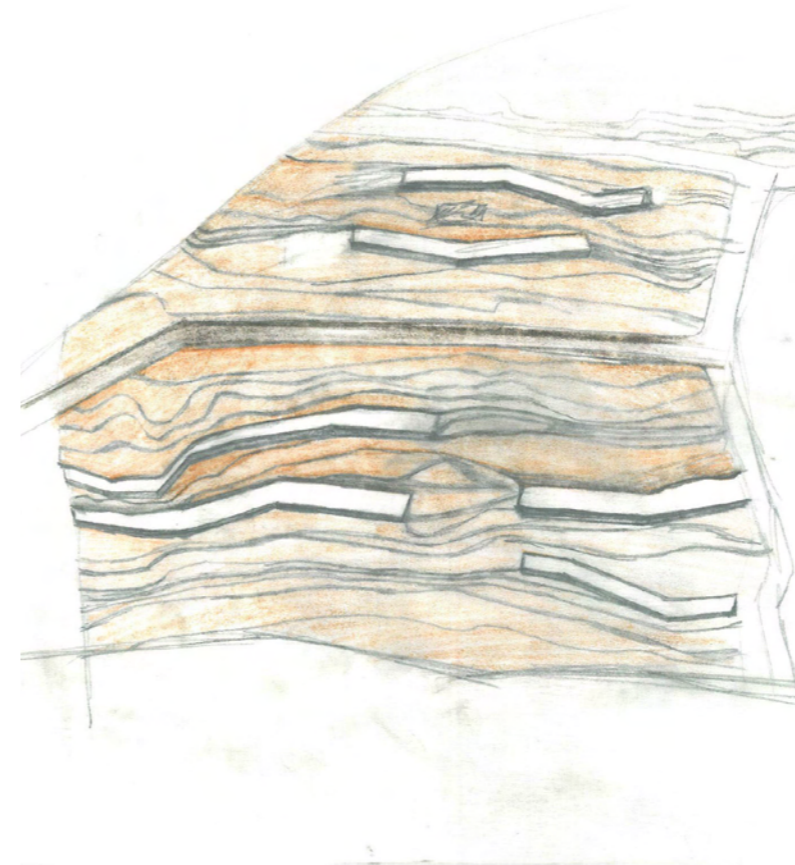
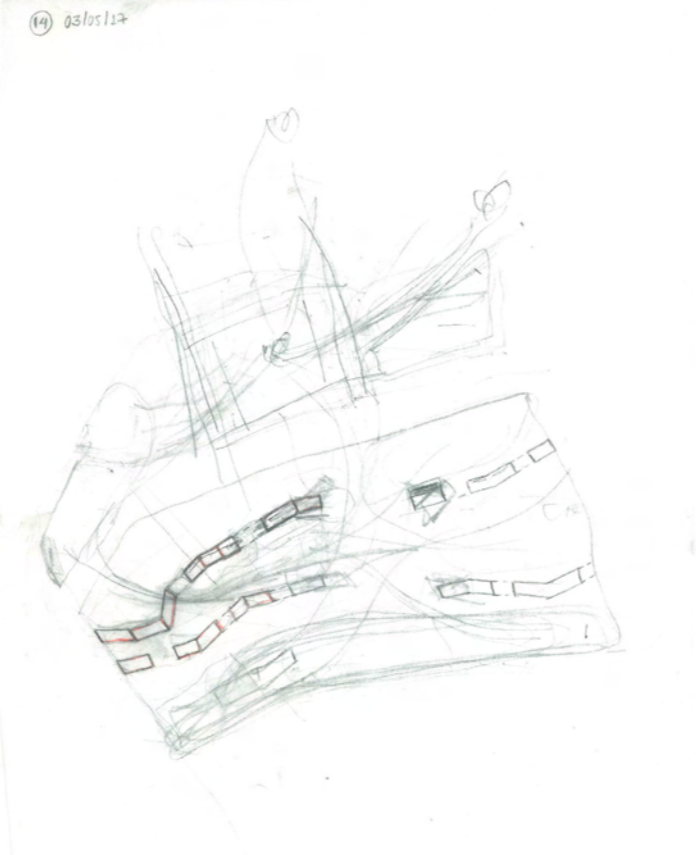
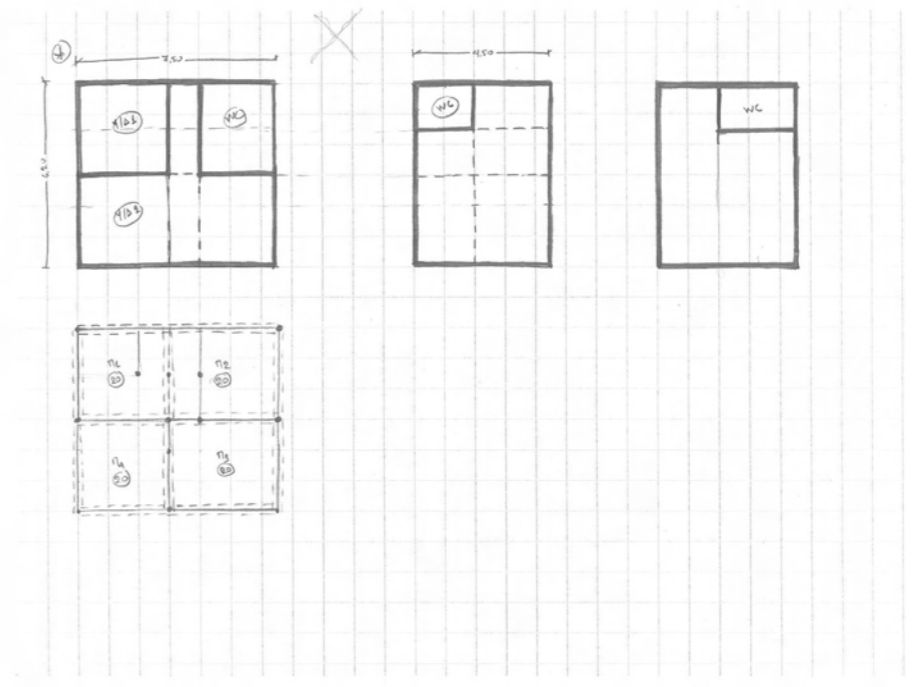
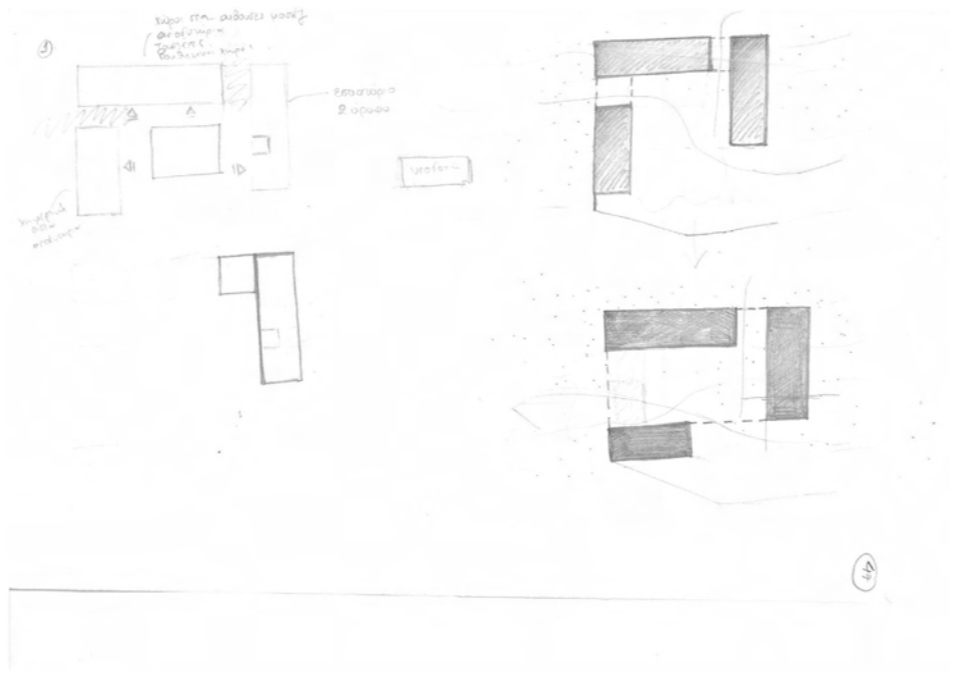
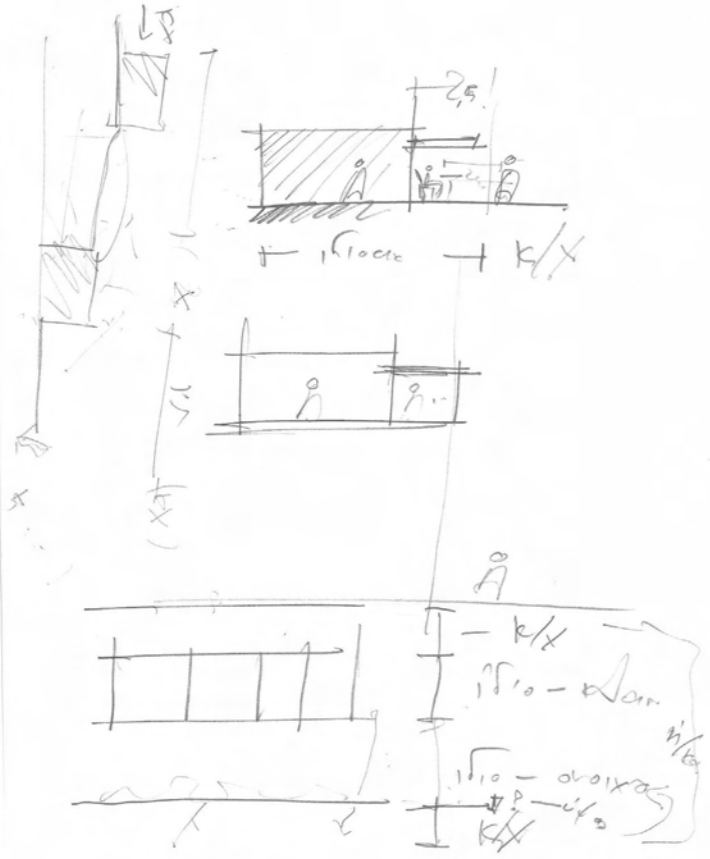
- Δεν επηρεάζεται και δεν αλλάζει δραστικά το ανάγλυφο του οικοπέδου
- Αξιοποίηση της κλίσης του εδάφους για την απόκτηση θέας σε κάθε σημείο του οικοπέδου
- Διαδρομή κλίσης 6% - περίπατος για ΑΜΕΑ
- Σχεδιασμός περιπάτου χωρίς να διαταράσσεται η ιδιωτικότητα των φιλοξενούμενων του ξενοδοχείου
- Ιδιωτικότητα σε κάθε διαμέρισμα με ορισμένες κοινές χρήσεις, όπως η πισίνα
- Διατήρηση και ανάδειξη υπάρχοντων πηγών και στέρνων
- Διατήρηση ελαιόδεντρων
- Δημιουργία ενός συστήματος οικονομικά ανεξάρτητο

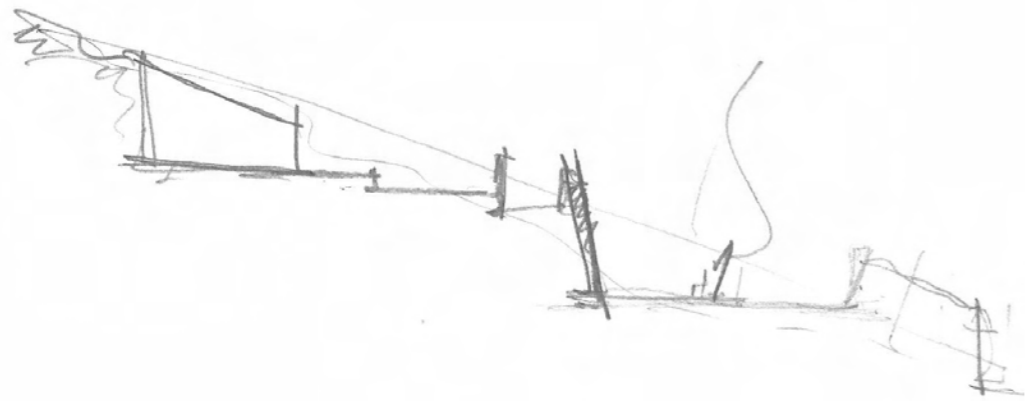
ΣΚΙΤΣΑ - ΠΟΡΕΙΑ ΣΚΕΨΗΣ

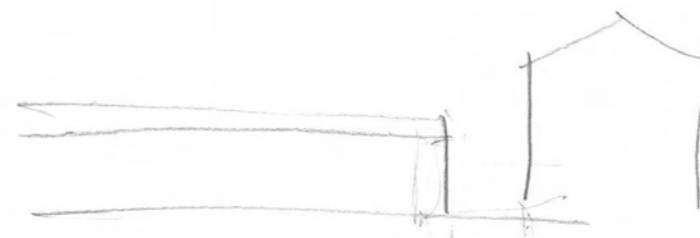
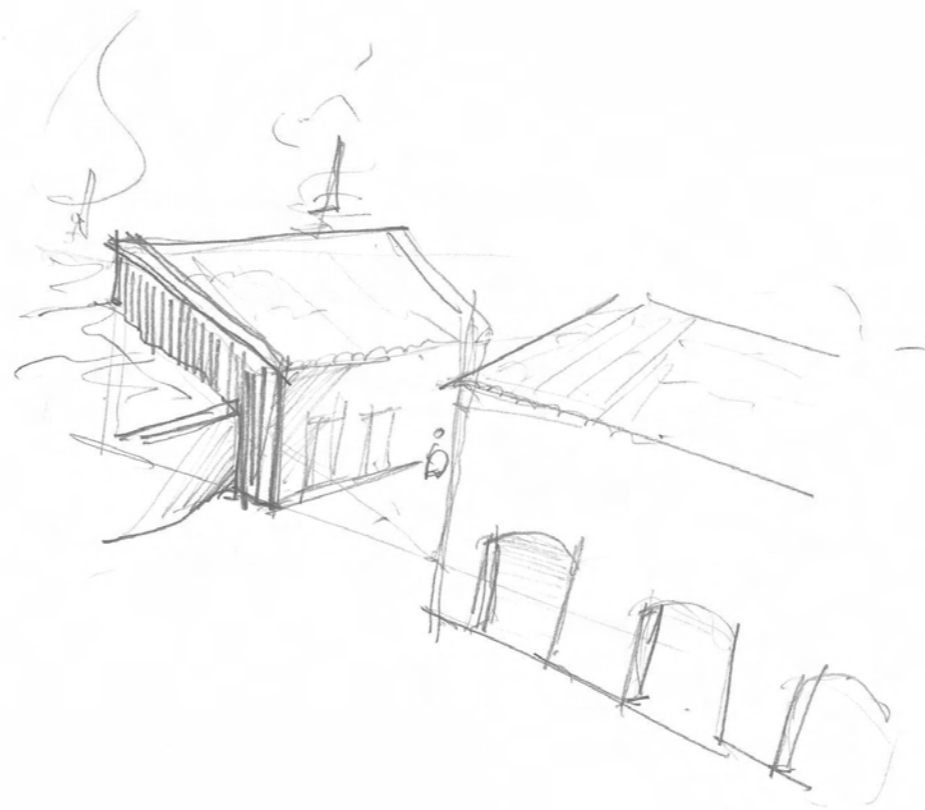
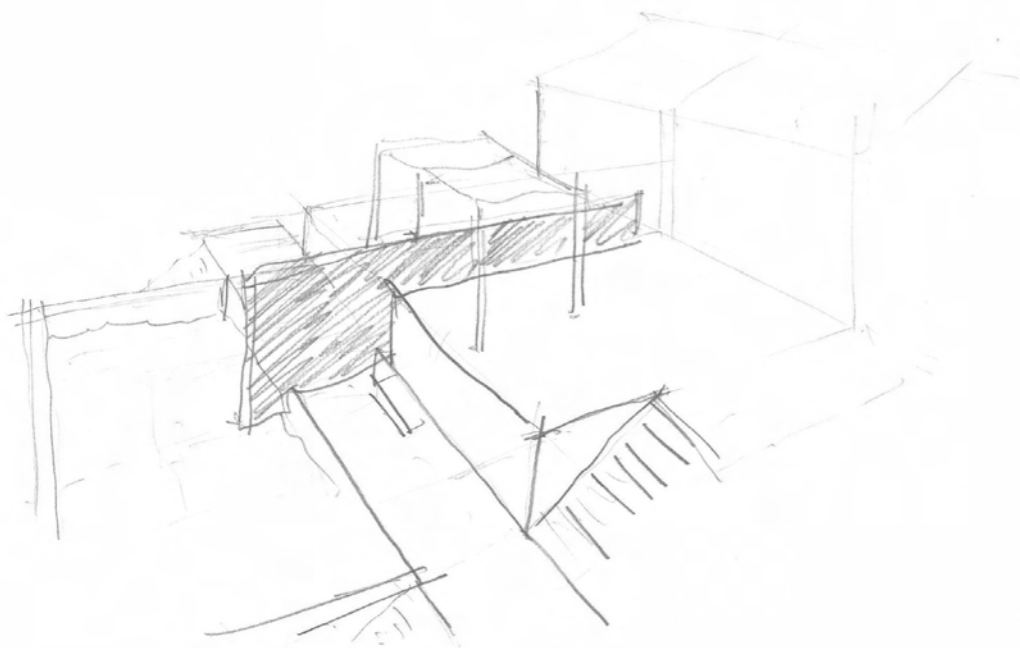

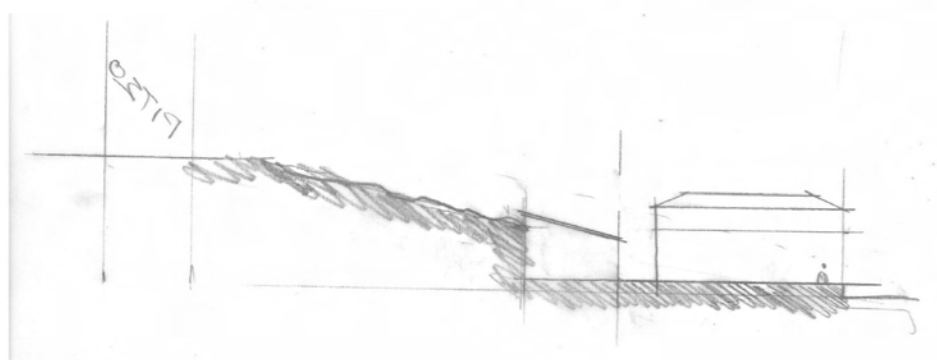
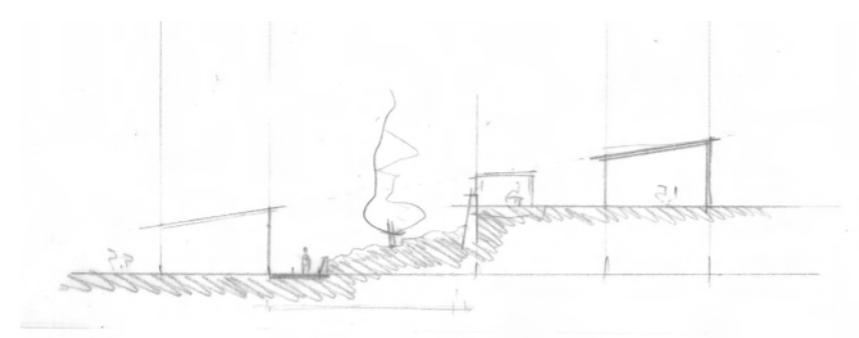
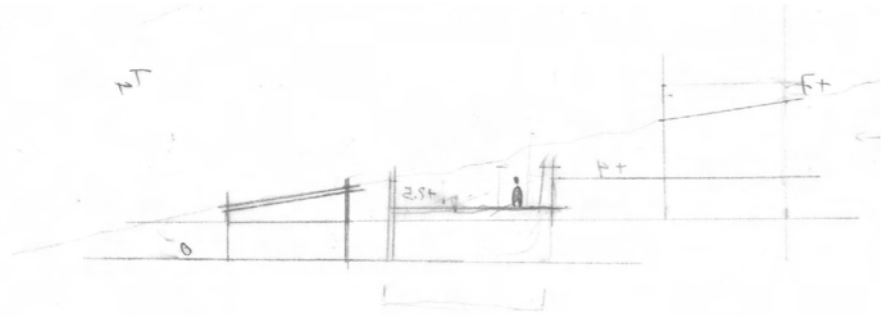
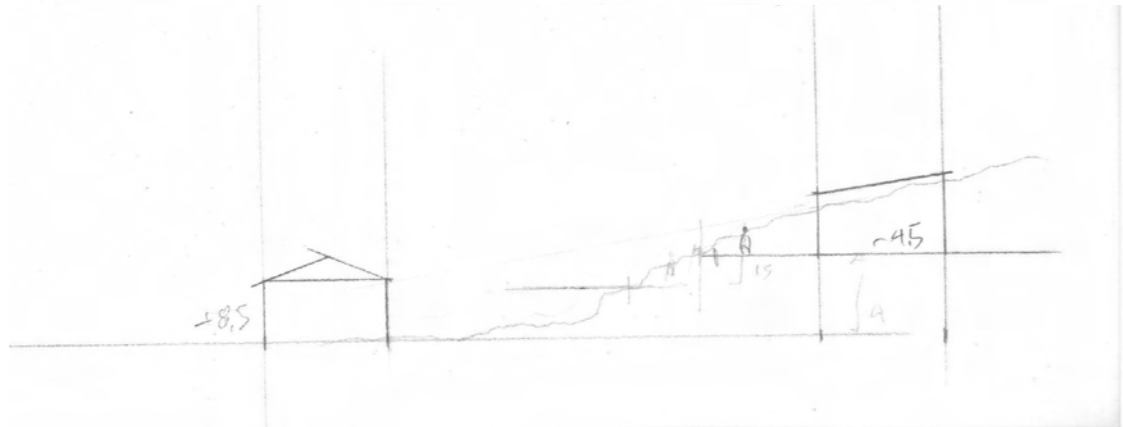
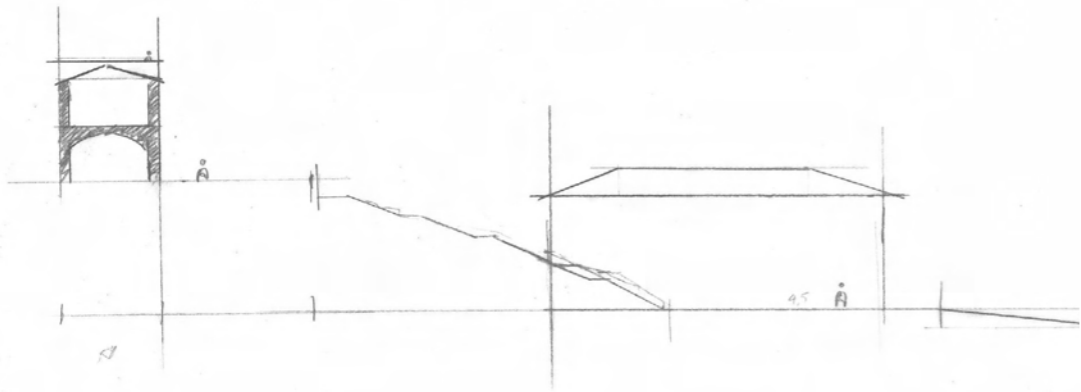
20 23/05/17

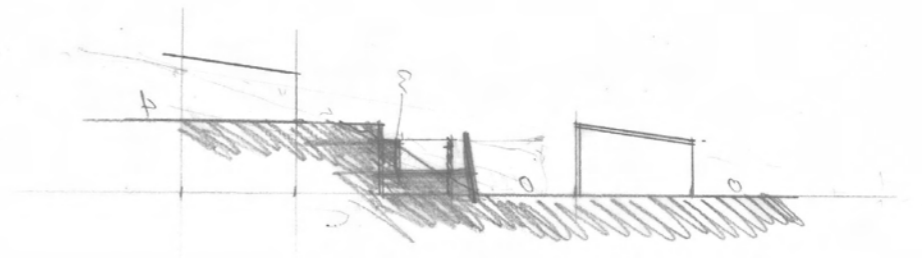

F. O

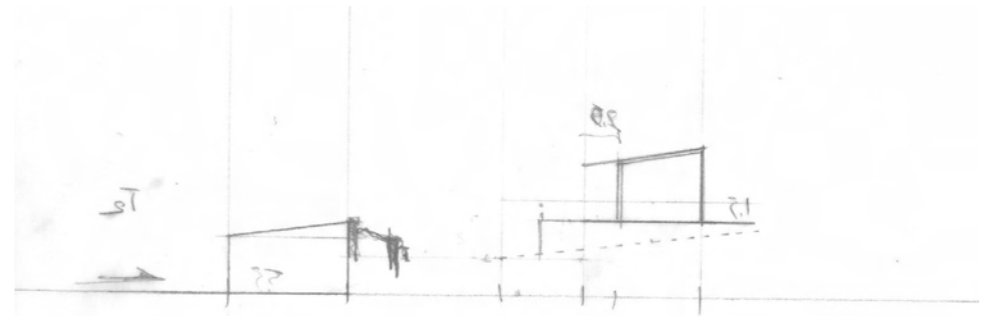
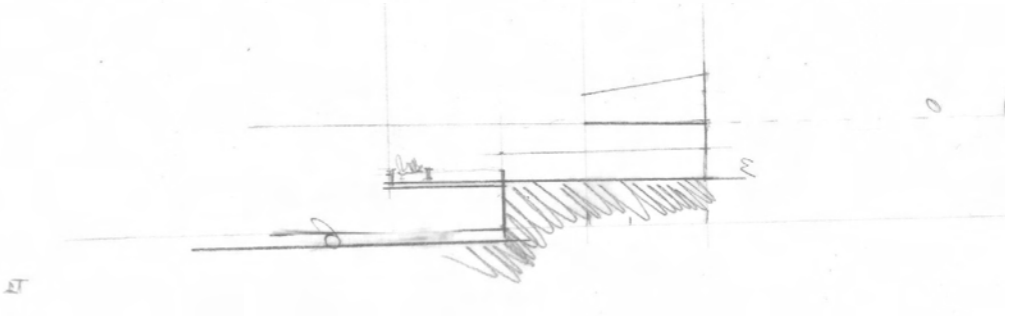
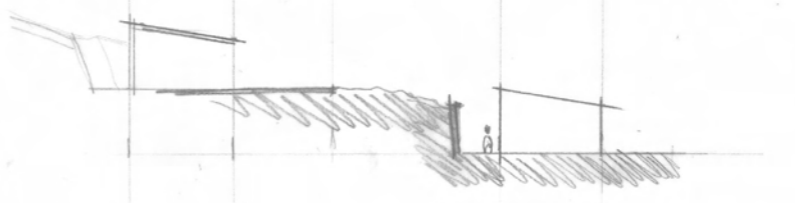

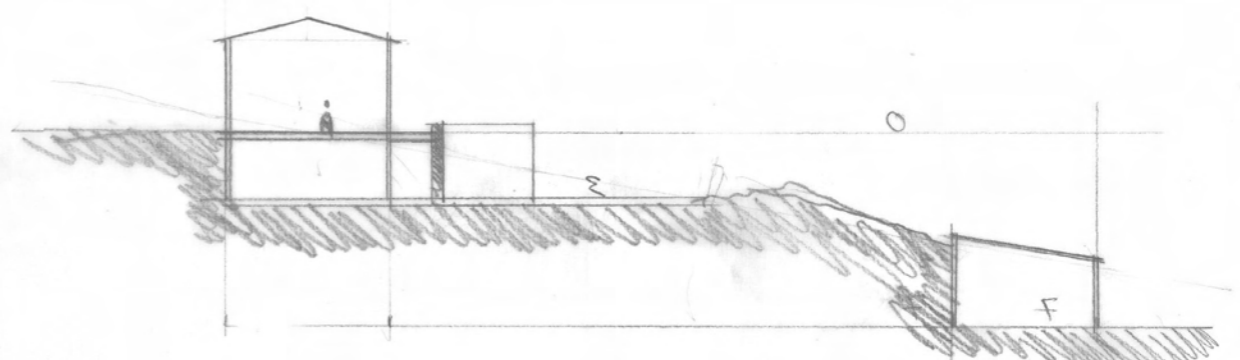
41

42

43

S4
132.10

S3
135.05

130.0

120.0

110.0

120.00

0.00 1.00 2.00 3.00 4.00 5.00 6.00 7.00 8.00 9.00 10.00 11.00 12.00 13.00 14.00 15.00 16.00 17.00 18.00 19.00 20.00 21.00 22.00 23.00 24.00 25.00 26.00 27.00 28.00 29.00 30.00 31.00 32.00 33.00 34.00 35.00 36.00 37.00 38.00 39.00 40.00 41.00 42.00 43.00 44.00 45.00 46.00 47.00 48.00 49.00 50.00 51.00 52.00 53.00 54.00 55.00 56.00 57.00 58.00 59.00 60.00 61.00 62.00 63.00 64.00 65.00 66.00 67.00 68.00 69.00 70.00 71.00 72.00 73.00 74.00 75.00 76.00 77.00 78.00 79.00 80.00 81.00 82.00 83.00 84.00 85.00 86.00 87.00 88.00 89.00 90.00 91.00 92.00 93.00 94.00 95.00 96.00 97.00 98.00 99.00 100.00

- 1 Kapan
- 2 Ekiqiso
- 3 Anquriso
- 4 Ebiqiso
- 5 Habiqiso
- 6 WC

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

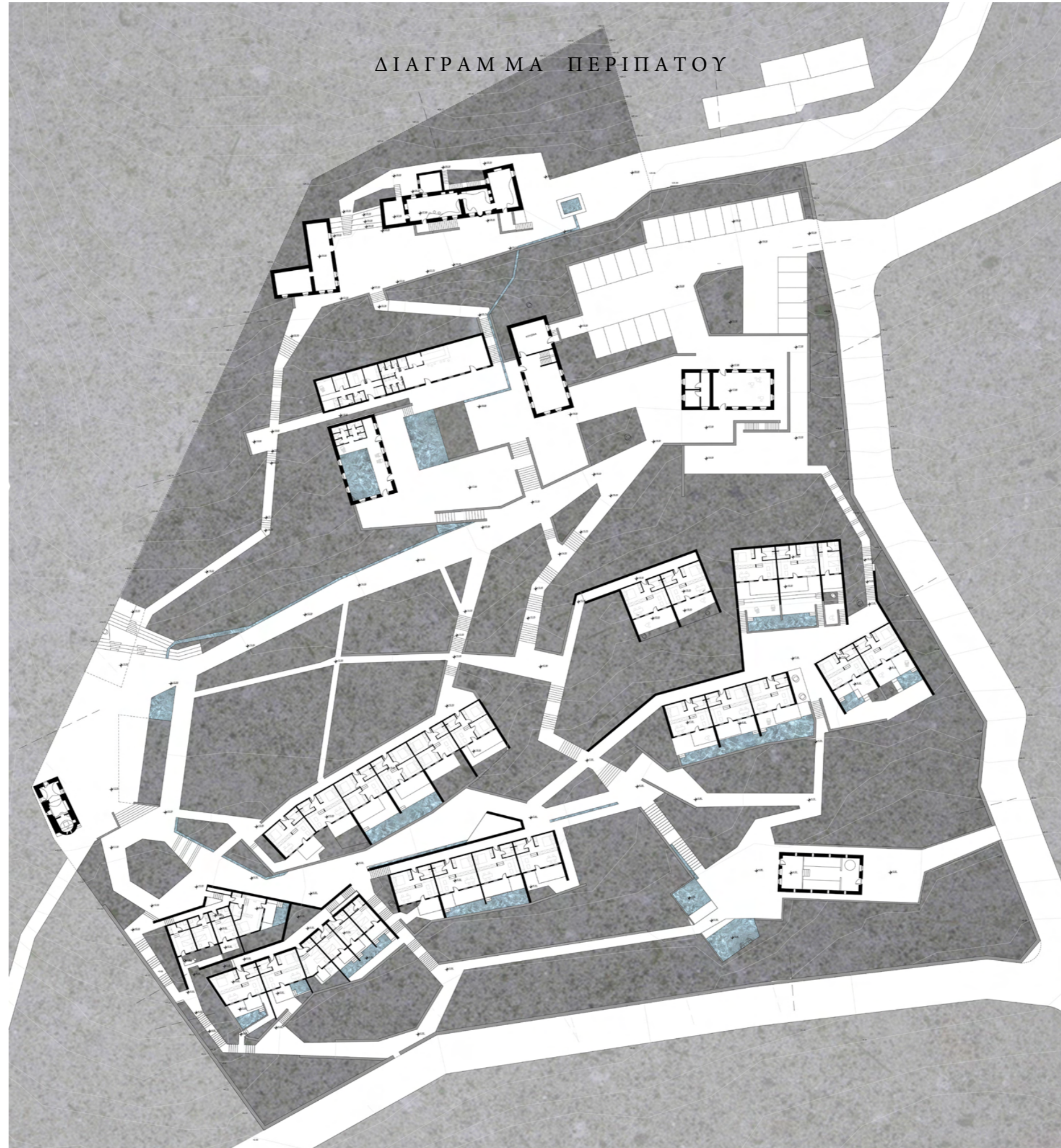
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

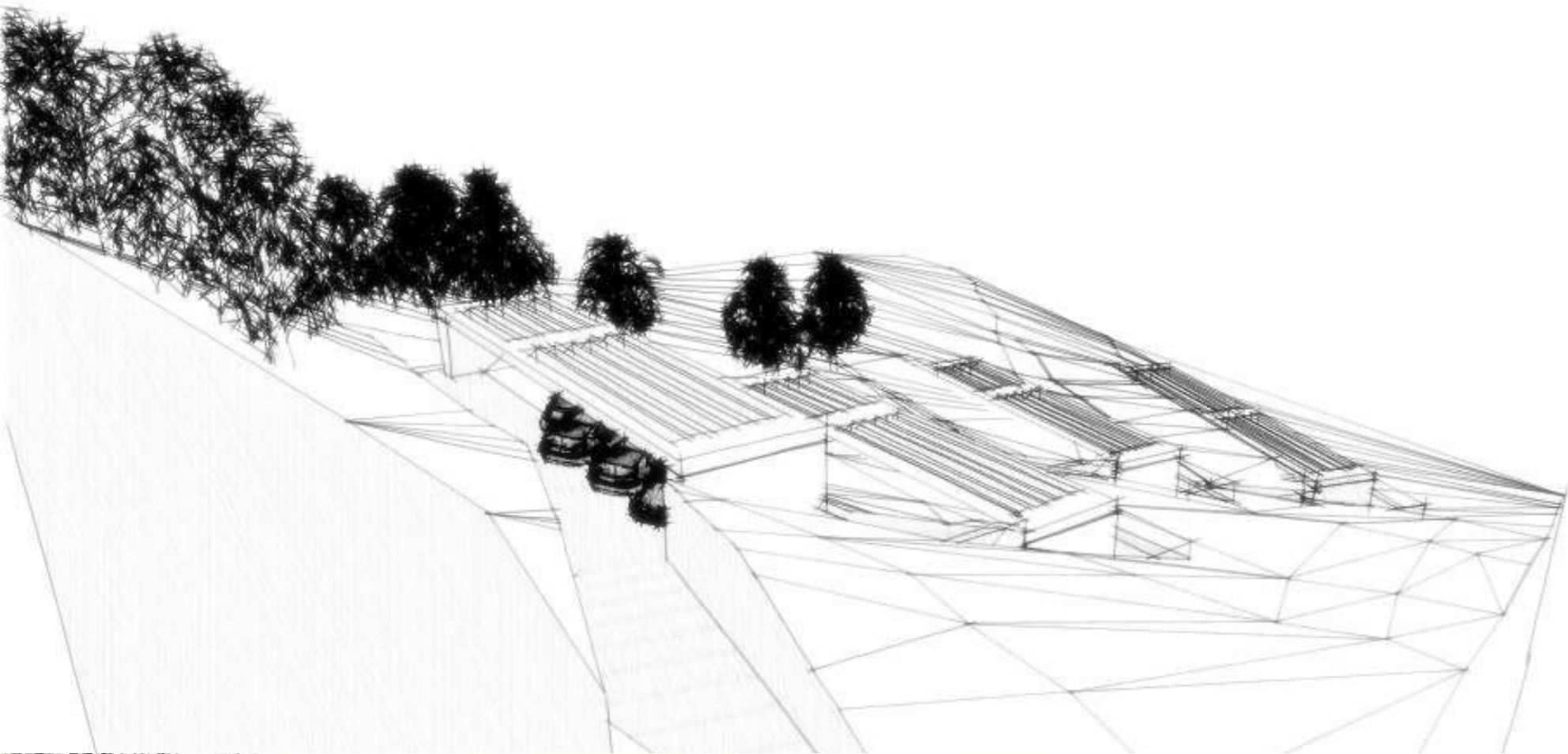

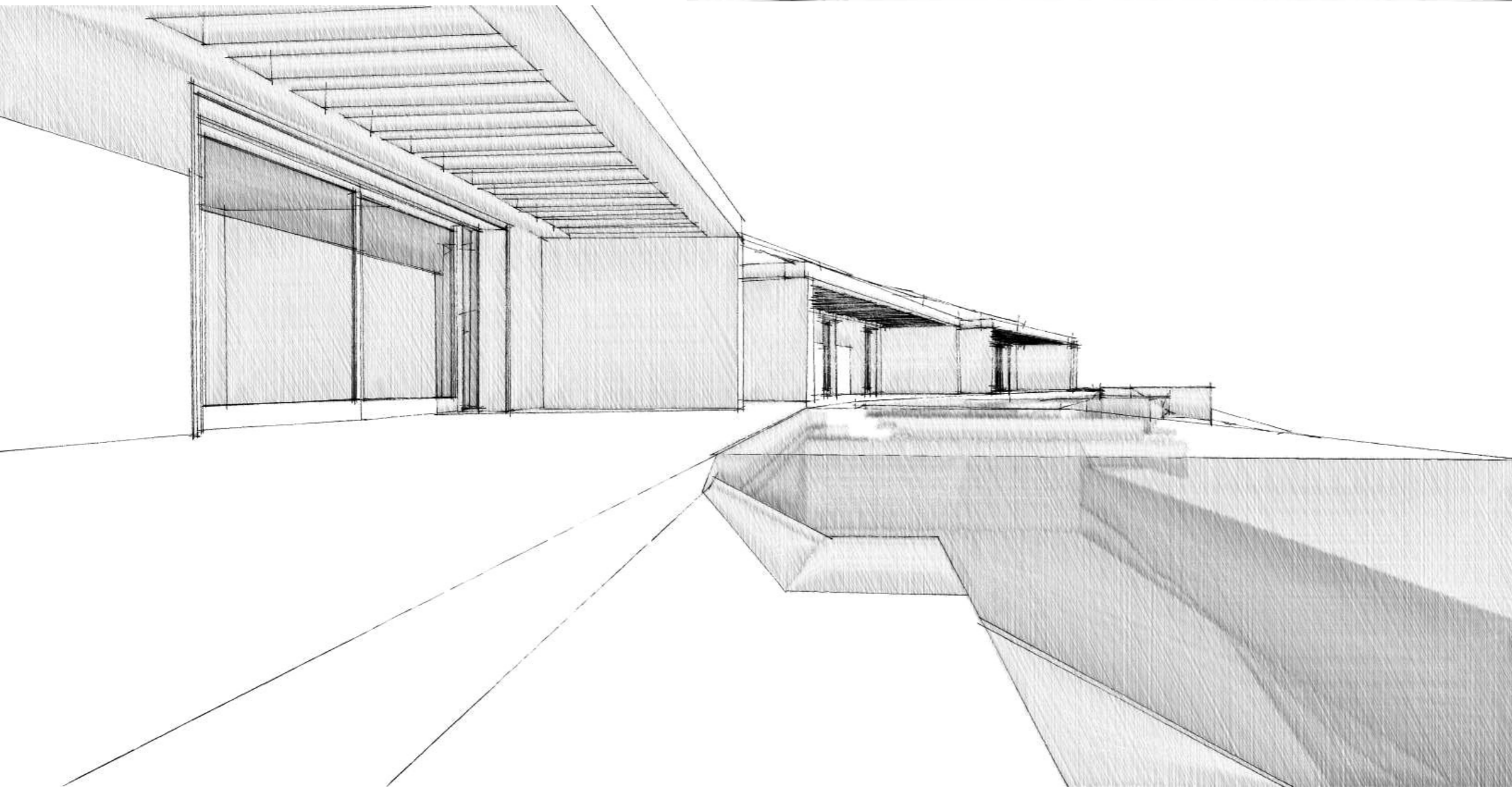
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΗΓΩΝ - ΡΟΗΣ ΝΕΡΟΥ

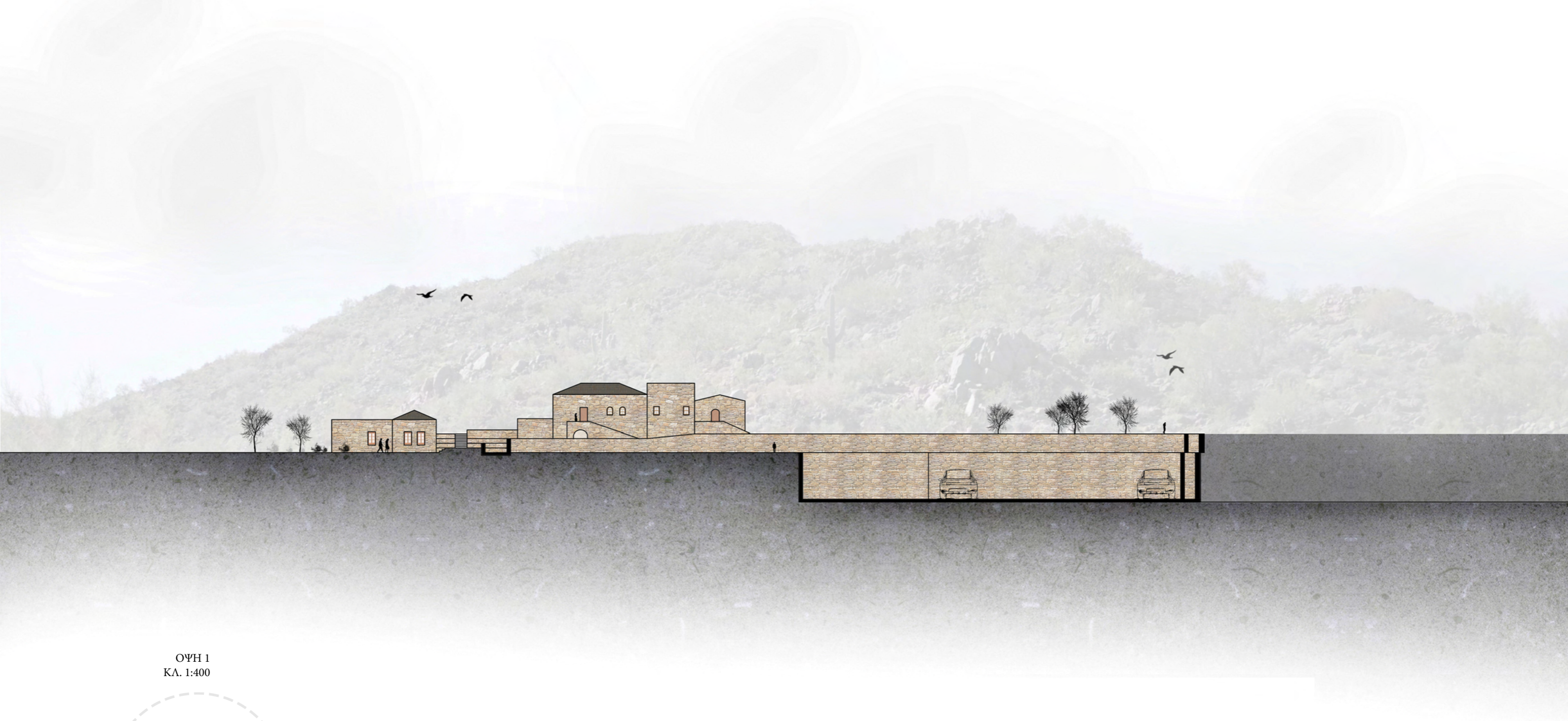
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΠΑΤΟΥ

ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

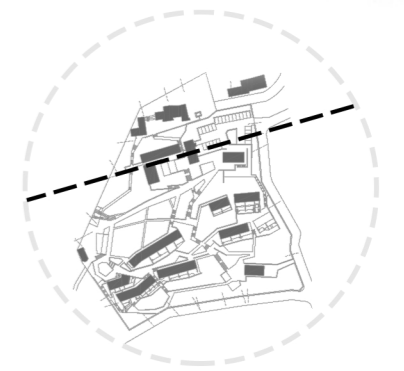

ΟΨΗ 1
ΚΛ. 1:400

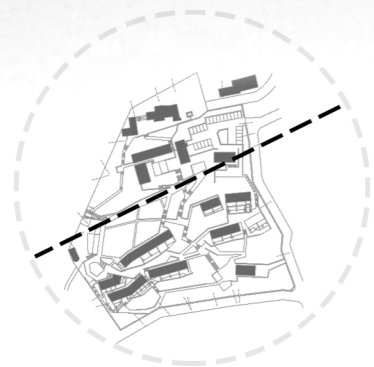

ΟΨΗ 1
ΚΛ. 1:400

ΟΨΗ 3
ΚΛ. 1:400

ΟΨΗ 4
ΚΛ. 1:400

ΟΨΗ 5
ΚΑ. 1:400

TOMH 1
KA. 1:400

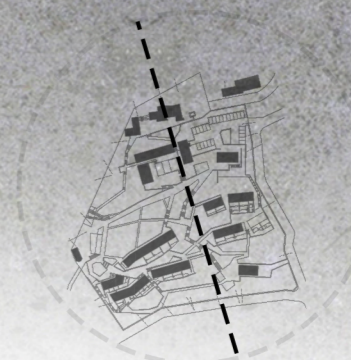

TOMH 2
ΚΑ. 1:400

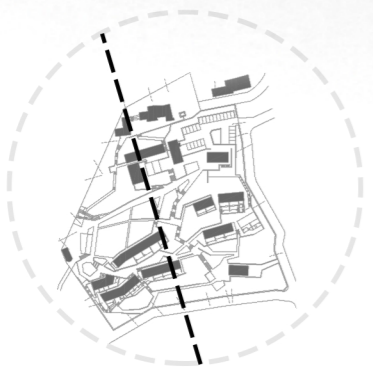

TOMH 3
KA. 1:400

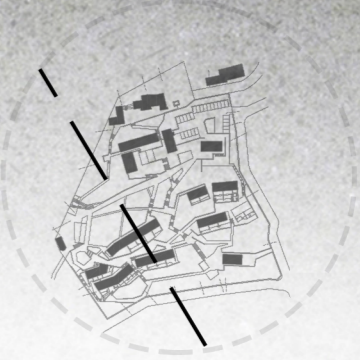

TOMH 4
ΚΑ. 1:400

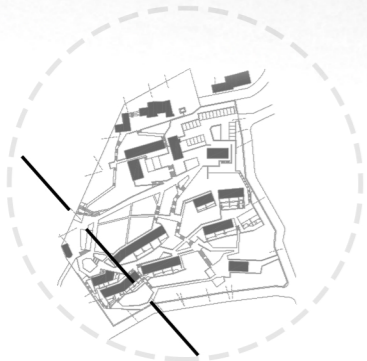

TOMH 5
KA. 1:400

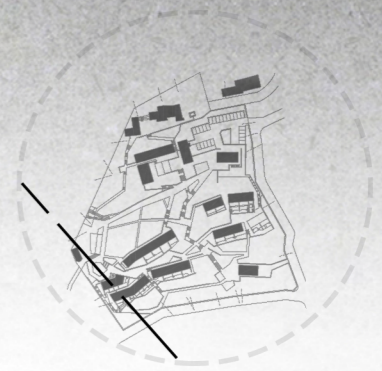

TOMH 6
ΚΑ. 1:400

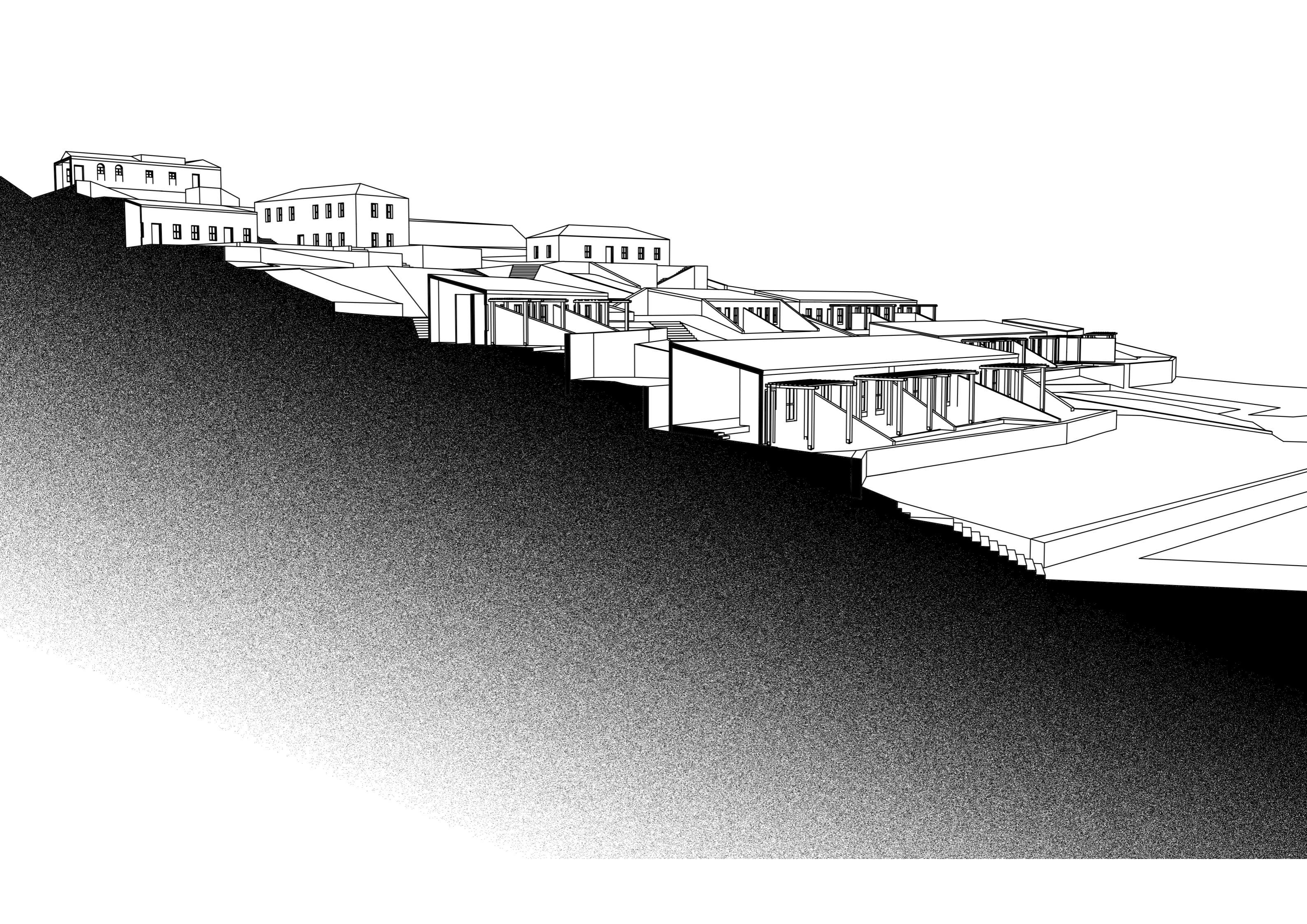

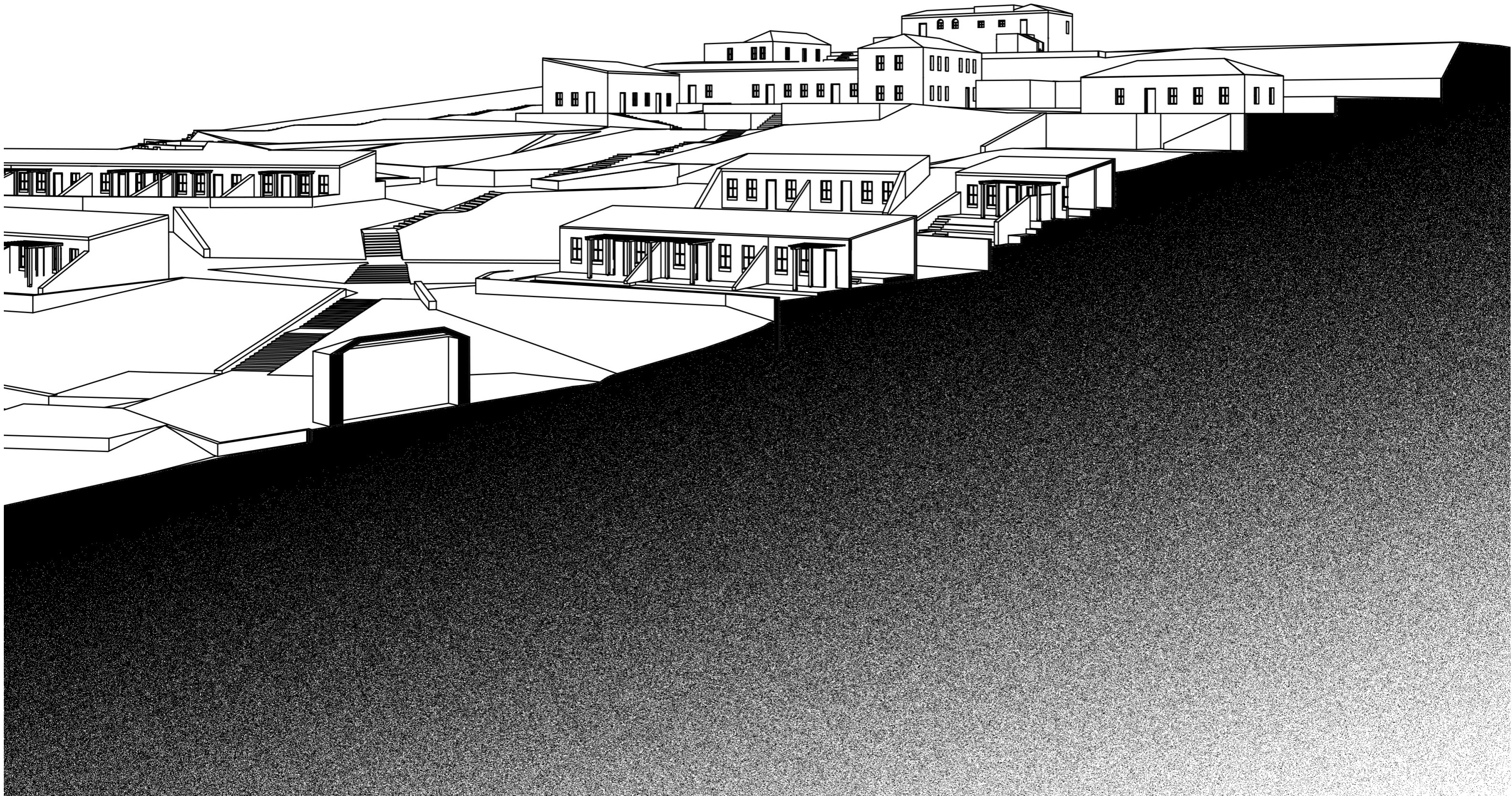

TOMH 7
KA. 1:400

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βελουδής Γιώργος, Προσεγγίσεις στο έργο του Γιάννη Ρίτσου. Αθήνα, Κέδρος, 1984.
- Βελουδής Γιώργος, «Ρίτσος Γιάννης», Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό9α. Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1988.
- Βουνελάκης, Γιώργος Ν. (2001). Μονεμβασιά - Από την απελευθέρωση μέχρι σήμερα. Μέδουσα.
- Γιάννης Ρίτσος · Μελέτες για το έργο του · Γράφουν: Αραγκόν · Αλεξανδρόπουλος Μ. · Αναγνωστάκη Ν. · Ιλίνσκαγια Σ. · Μπανούς Μ. · Μπηαν Π. · Σπανος Β. Ουΐλ. · Θασίτης Π. · Κακλαμανάκη Ρ. · Κουλουφάκος · Κ· Λειβαδίτης Τ. Αθήνα, Διογένης, 1975.
- Καλλιγά, Χάρης Α. (2010). Μονεμβασιά: Μια βυζαντινή πόλις-κράτος. Αθήνα: Ποταμός.
- Καρποδίνη-Δημητριάδη Ε., Κάστρα της Πελοποννήσου, 1990, Αθήνα, Adam Editions
- Μακρυνικόλα Αικατερίνη (επιμέλεια), Ο Αραγκόν για το Ρίτσο. Αθήνα, Κέδρος, 1983.
- Μακρυνικόλα Αικατερίνη, Βιβλιογραφία Γιάννη Ρίτσου · 1924-1989. Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας · Ιδρυτής Σχολή Μωραΐτη, 1993
- Ρίτσου-Γλέζου Λούλα, Τα παιδικά χρόνια του αδελφού μου Γιάννη Ρίτσου · Καταγραφή αφήγησης και επιμέλεια Μιχάλης Δημητρίου. Αθήνα, Κέδρος, 1981.
- Σάββας Μηνάς, «Ο Ευριπίδης επαυξημένος μέσα από τη Φαίδρα του Γιάννη Ρίτσου», Πόρφυρας79, (Κέρκυρα), 10-12/1996, σ.36-42
- Φιλίππιδης Δημήτρης, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική: τόμος 5ος Πελοπόννησος Β', Στερεά Ελλάδα, 1988, Αθήνα, Μελίσσα
- Φιλίππιδης Δημήτρης, Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική: τόμος 4ος Πελοπόννησος Α', Στερεά Ελλάδα, 1990, Αθήνα, Μελίσσα σελ 77-110

